

27

Interieur
Művészeti folyóirat
szerkeszti:
Kovács Béla.

JASCHIK
ALMOS

"INTERIEUR"

BERENDEZÉSI VÁLLALAT

Budapest, VII., Erzsébet-körut 35

A Zentai Keményfa-Butorgyár kizárólagos képviselője.

Berendez: lakásokat, kávéházakat,
szállodákat, pensiókat.

Telefon (interurban)

József 28-03

Nyilvános tervező iroda. Költségvetések. Munkák vezetése.

Billardok. Golyók, dákók. Billiard behuzás. □□□□□□□□

Kávéházi felszerelés. Függönyök, ablakvédők. Kávéházi és vendéglői ezüstnemű. □□□□□□□□

Csillárok. Ajtócsukó, terrasserács, napellenzők. Cimtáblák.

A „WIENER WERKSTÄTTE” disztárgyainak bizományi raktára.

A „MŰVÉSZHÁZ” jurizett alapítványi képeinek bizományi eladása a Művészház igazgatóságának felügyelete alatt. □□

Perzsa szőnyegek, vas- és rézbutorok, világítótestek, művegezés, tükörcsiszolás, ruhafogas. Hajlitott butorok. □□□□□□□□

Zeneztársaság
kiadóhivatala:
VI Király-utca
106.
Telefon: József
28-03.

Interieur

A megjelenik
havonként
Előfizetési ára:
egy évre 20kor.

művészeti folyóirat
szerkeszti:
Kovács Béla.

BUDAPEST, 1913 MÁRCIUS HÓ

II. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM

MŰCSARNOK ÉS MŰVÉSZEK.

Speciálisan magyar ize van annak a régóta várt incidensnek, mit végre Szines Elemér festőművész inszenált a műcsarnok vernissageán. Ugy hangzik, mint valami szép együgyű keleti mese. Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember, aki már nem bírta tovább türelemmel nézni, hogy a kufárok és sáfárok minden negyedévben kiszakítják a szívét és az ő ujanövő fájdalmas szívéből csapjanak lakomat minden negyedében az évek. Egyszer hát, amikor megint jelentkezni kellett a sáfárok és kufárok előtt, a szegény ember érezte, hogy nagyon nehezen tud majd megválni a szívetől. Tavasz volt és úgy gondolta, hogy inkább elpusztul, de nem engedi kivenni a szívét, amiért egyedül érdemes élni. És ekkor a szegény ember elment panaszkodni a sáfárok és kufáruk urához. . . .

És ez az a pont, ahol a mese egészen magyar motívumba fordul.

Mert ennek a nemzetközi mesének egészen más volna a vége, mondjuk Párisban vagy Szentpéterváron. A francia szegényember bizonyára nem állt volna ennyire egyedül a gazdagok palotájában. Mire odáig értek a viszonyok, hogy egy francia szegényember nem akarja odaadni a szívét a sáfároknak, akkorra már bizonyára egy egész tábor elszánt, elkeseredett és a szívéért mindenre kész szegényember-tábort talált volna a háta mögött és egy tömegben megindulva elüzték volna a gonosz sáfárokat. Vagy például Szentpéterváron is másként történt volna Dinamitosan. Az orosz szegényember meghalt volna a szívéért.

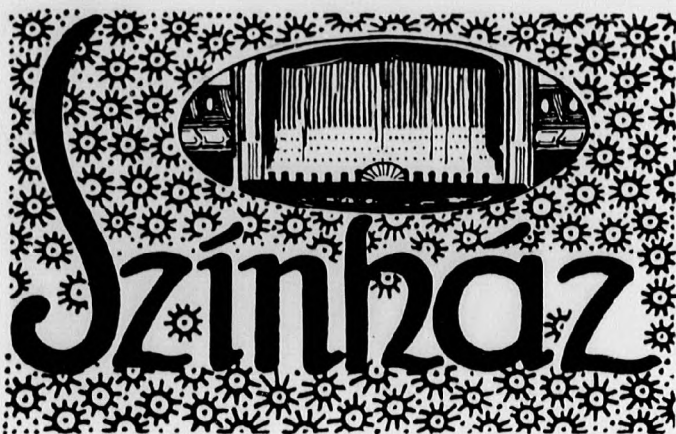
Mi azonban ékesszóló nemzet vagyunk. Nálunk ovációsan megy ilyesmi. Azért történt, hogy a magyar szegényembernek el kellett menni panaszkodni. Az ezeréves történetünknek ezer példájából tudjuk, hogy a panasz mindig hiábavaló volt és ezeregyedszer is megfogjuk próbálni, hátha most sikerül. . . .

A világeért sem szeretném, ha félreértenének. Nem

azt mondom, hogy Szines Elemér rosszul tette, ha panaszra ment. Hiszen ő szegény nem tehetett egyebet, nálunk valami fatális végzet ez, hogy először mindig panaszra megyünk. Ő se tehetett másként. És nekem kedvem volna ezen a helyen valami olyan szép, nagy dicséretet mondani Szines Ellemérre, amilyen meghatóan szép és keservesen nagy dolog az, mikor valaki a mellére nyomja a két kezét és nem akarja engedni, hogy a sáfárok belenyuljanak a szívéért. De nem merem megdicsérni, mert ezzel csak tápot nyújtanék arra a másik tipikusan magyar valamire, ami pedig be fog következni.

Arra gondolok, hogy mi szokott nálunk az ilyesmi után történni. Talán észbekapnak a szegényemberek és egy táborba állva elindulnak a sáfárok ellen? Oh, nem. Az fog történni, hogy a szegényemberek az első pillanatban meggilletődve és lázongással szívében állnak a sáfárok kése elé. Talán egy pillanatra gondol arra a másik szegényre, aki nem engedte magát. De ez csak egy pillanatig tart, mert a másik szemrebbenésben már azt gondolja; „ügyes fiu ez a Szines, milyen reklámot csinál magának. Hátha én tettem volna!“ És ezzel odatartja a mellét a sáfár késének. Mert csak nem bolond, hogy ő is növelje Szines reklámját!

Rosszindulatu féltékenykedés, utálatos indolencia és ostoba felnemiserése a maga érdekeinek, ez jellemzi a magyar piktort. El vagyok rá készülve, hogy megkopogtatják a fejem ezért a kemény mondasért, de kikivánkozik belőlem, mert már most látok jeleket, mik arra mutatnak, hogy sajnos, igazam lesz. Azok az emberek, akik nevük tekintélyével és művészetük súlyával ennek a kis incidensnek a Műcsarnok reformálására vezető komolyságot adhatnának, a Japánkavéházat boldogítják és nem gondolnak arra a kötelezettségre, mely a vezérséggel együtt jár, a többiek pedig cinikus nevetéssel mennek majd el mellette értelmesen mosolyogva és feneketlenül ostobán mondva: „ügyes fiu ez a Szines!“ Gyöngyössy N.

Zsörtölődés, vádaskodás, pör és hirlapi-tengerikigyó előzte meg a márciusi darabokat. Nem fair dolognak mondták, hogy az ifju Wlassics a Nemzetihez nyújtotta be Meduzáját. Hetekkel ezelőtt tudta már minden szakmabeli, hogy a Meduza a Nemzetinél készül a bukásra. Senki nem szólt egy árva betűt se, senki nem talált semmi inkompatibilitást. Megvárták nagy ravaszul a nyilvános bukást és akkor rukkoltak elő aggályaikkal. Halotról nem szabad rosszat mondani, de ma a Meduzáról már úgy beszélhetünk, mint akármelyik elmúlt Nemzeti próbálgatásról. Bátran elmondhatjuk hazánk koszorus költőjével, hogy volt nincs, fene bánja. De annyi tény, tessék a Meduzát érdeme szerint megítélni, lerántani vagy feldicsérni, de a miniszteriumbeli állásokról szóló elmélkedéseket egészen külön kell kezelni. Ha jó a darab, akkor ez mit sem árt a referensi állásnak, ha pedig rossz, akkor a referensi állás sem segít a bukáson. Uti figure . . .

*

Sokkal inkább vág az irodalomba az a disszonancia, mely Hajó Sándor darabjával tálatatott fel a mi panama-ölen nevelkedett publikumunknak.

Ha kizárólag a darabmal akarnék foglalkozni, úgy egy nagy előnyét és egy nagy hibáját kellene aláhuzottan kiemelni. A dicséret első sorban a frapáns ötletért, az ujszerű milióért jár, melyben a „lakájok“ mozognak. A lakájok asszimiláló képességét, mellyel gazdáik vérbeli tulajdonságait affektálják, használja fel Hajó arra, hogy rajtuk keresztül egy kis arisztokratikus novellát meséljen el nekünk. Csupa lakáj van a színen és mégis hercegi levegőt érzünk mindenütt.

A gáncs ott érheti a szerzőt, hogy vékony, kis mesét, néhány oldalra terjedő kis megfigyelést három órányira, három felvonásnyira higit. A mese szálait nem tartja erős kézzel, bogozgat, összekuszál és nehezen tisztázza a helyzeteket.

Most értünk oda, ahol a fentemlített disszonáns hangok kezdődnek.

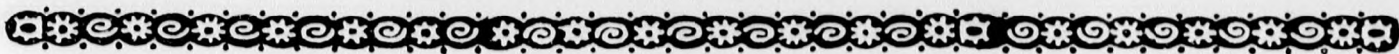
A premier napján egy fiatal író azt mondta, hogy ezt a darabot tulajdonképpen ő írta ugyancsak „lakájok“ címmel. Hajó Sándor egyénisége és irodalmi multja hihetlenné teszi ezt a vádat, amely — valljuk meg őszintén — kellemetlenül hatott. Mindenki haragudott az ifju Acél Pálra, ki másnak a sikerét akarja csorbitani és ilyen immár nem szokatlan módon a másnak szánt elismerésben a maga számára annyit kaparintani, amennyit lehet. Emígyen haragudtak némelyek Acél Pálra. Mások, a megtámadott-májuak azt mondták: jó, jó, hiszen nem mondom, de tudott dolog, hogy Hajó Sándor a Magyar Színház házi szerzője volt, mért ment ezzel a darabbal a Vighez? Aki legkevesebbet tudtak és semmit sem konyítottak a dologhoz, azok sokat sejtően csak ennyit mondtak a fejüket rázva, nem feledkezve meg a külön e célra használatos gunyos mosolyról: Fatális véletlen, fatális véletlen! Mindezekkel szemben pedig meg kell állapítanunk:

ha a vád igaz, akkor is csak annyiban vétett Hajó Sándor, hogy nem hivatkozott a forrásra,

ha tényleg Acél Pál után íródott, akkor az előbb említett dicséret — mely az ötlet eredetiségeért járt ki — elesik, de viszont a gáncs érthetővé válik, mert Acél darabja egyfelvonásos és a kellemetlen bővítés, bogozás, higitás szükségképen történt.

És akkor Acél Pál mostani helyzete nagyon szimpatikus, mert tessék csak egy fiatal embert elképzelni, ki jót, rosszat, de alkotott. Darabját azzal kapja vissza, hogy nem fogadható el, nem alkalmas és egy esztendő múlva előadnak egy veszedelmesen rokonizü dolgot. És ez a rokon véletlen vagy véletlen rokonság lehetlenné teszi az ő érvényesülését. Én őszintén sajnálom Acél Pált és sajnálattal olvastam el az ő előszavát is, melyet az ő „lakájok“-jához írt. Ebben felsorolja a „szembetűnőbb hasonlóságokat.“ Alább szörszerint közöljük ezeket és megis bocsájtjuk neki, ha kissé tulságosan a maga javára billenti a serpenyőt. Sok van a felhozottak között, amit csak Acél maga mondhat „szembetűnő hasonlóságnak.“ De ha tény az, hogy Acél darabja nem aratott volna nagy sikert, úgy ténynek kell elismerni azt is, hogy jogos és érthető az elkeseredése. Nem akarunk vitába szállni a felhozott „j'accuse“ pontokkal, csak leközöljük azokat:

„Részleteikben elszomorító és megdöbbentő hasonlóságot sorolok fel, még pedig a mese, a jelenetek, a fordulatok és a drámai momentumok köréből. És ezek a motívumok oly feltűnőek, hogy belemagyarázásról részemről szó sem lehet, amiről tárgyilagosabban látó szemek is biztosítottak. Tehát tessék.

1. Csupa tragikomikus lakáj, az urak rajza ezeken keresztül, régi és új problémák összeütközése, egy zsidó bárókisasszony, hercegi palotában, a történet keretében nálam mindez ugyancsak így van.

2. Az ételhordó inasom azonos Hajó Sándor Jeanjával és lovászával együttvéve, miután a szerző szétszedte amatt. A soffőr ugyanaz, ami nálam a báró lakája. A többi lakájalakomból is készültek amott jellembeli összpontosítások Jean monoton alakjának élénkítésére. Az így nálam megmaradt vézna lakájhátalék ott is szerepel mint személyzet. Wanda egyetlen érdemleges nőalakom; Hajó Sándor darabjában azonos Marinkával és Jeanettel együttvéve. Nálam egy falusi leányról csak beszél az ételhordó, ott ez az eleven Marinka. Nálam a végén hozzámenekül az ételhordó; ott szintén.

3. Nálam az író lakája egy dalt énekel franciául. Voltaireszövegével, Wandának. — Ott Jean egy magyar dalt énekel a francia komorna-hercegnőnek. — Egyik után azt mondják: „Megtanulok franciául“; a másik után, hogy megtanulja a dalt. Nálam francia nyelvről beszélnek, ott franciáskodnak az egész darabon végig.

4. Nálam az ételhordó nem akar dolgozni és igazságról beszél, ott a lovász tagadja meg a szolgálatot, — teljesen analog módon.

5. Nálam a püspök lakája ültében elalszik és a többiek körülvéve őt, viccelődnek körülötte; az író lakája egy tollal piszkálja a püspök orrát és egy mesét mond a templom kermelketéséről... Ott Jean alszik ültében és a személyzet körülállja, viccelődik, piszkálja az alvót, mint nálam és ott Jean az álmát mondja el, miután felébredt.

6. Nálam az ételhordó egy tálcán felszolgál az uraknak hideg ételeket és odabent a teremben a fenséges asszony lába elé dobja a tálcát, mire felfordul a rend, mert egy szilánk megsebzti őt. Ezt az esetet az ételhordó nálam elmondja felfordultán. Ott ez a tálcajelenet a színen történik meg olyképen, tompítva élett, hogy Jean felszol-

gálás közben a hercegnő pazar ruhájára dönti a vizet, amire szintén nagy fordulat támad a cselekményben.

7. Nálam fenti palotaforradalom következtésül elcsapják a herceg lakáját és minden lakáj fölfelé igyekszik helyet cserélni. Ott a soffőr vált helyet, a többiek pedig a baroness tulajdonába mennek át.

8. Mert a baroness megveszi a kastélyt, hosszú ostrom után. Nálam a zsidó baroness az estélyen támadt kavarodásból megszökik a fiatal, gyenge akaratu herceggel és így a rangon aluli házasság kilátása teljesen analog az ottani kastélyvétel meséjével.

9. Nálam az ételhordót körülveszik és kidobják a lakájok, ott körülveszik Jeant és az egyik arculvágja.

10. Nálam az ételhordó a végén öntudatrajutásról beszél, ott analog az esemény a jelenet végéig.

11. Nálam az ételhordó a végén vallomást tesz a leálynak, amire az kissé hajlik, de az ételhordó egy hirtelen fordulattal azt mondja, hogy nem kell, gyűlöli őt és haragosan kitör. Ott ez a vallomás ugyanígy, ugyanily váratlan fordulattal végződik a második felvonásban Jean és Jeanette között.

Ezek a személyzet hasonlatok!... Ennyit a két „lakájok“ véletlenének kizárásául.”

*

A másik irodalmi csemege már sokkal izletesebb volt. — Ezt Bródy Sándor nyújtotta. — Kegyetlenül megcsufolta azokat a

„rögtön ítélő“ személyeket, kik minden kölcsönösebb lelkifurdalás nélkül jelentik ki valamire — legyen az kép, könyv vagy szindarab — hogy ez jó vagy nem jó, ez szép vagy nem szép!

Akik soha nem számolnak azzal a körülménnyel, hogy jöhet még olyan idő, amikor azt, amit már nem jönnek vagy nem szépnek tartok, mondom jöhet még az az idő, amikor azoknak jóságától, szépségétől el leszek ragadtatva.

Tíz esztendővel ezelőtt ugyancsak kelletlenül fogad-

Kemény Nándor : Boriska.

A Mücsarnok kiállításából.

ták Bródy Sándor „Királyidil“-jeit a Nemzeti Színházban. Nem a színészek ellen volt kifogás, de hogy hiszen az a nehézkes, akadémikus beszéd fenemód tetszett Üresnek találták a darabot és döcögőnek, magyartalannak a nyelvezetet.

Bródy Sándor magyarságát!

Most aztán alaposan megcsufolta a bölcsek bölcseit Beöthy is, Bródy is. Csekély változtatással újból előadatta „A fejedelmet és a „Lajos király válik“ című egyfelvonásosokat.

Tíz esztendő mult el és ma már ezerszer annyian voltunk, kik éppen a magyarosságát és a beszédnek azt a százféle simulását csodáltuk.

És ha valamikor álomnak tetszett az, hogy lesznek a színpadon diszmagyaros, csizmás hősök, kik nem fogják puffogatni a hazát, kik sisak és kard nélkül járkálnak a dolgozósobájukban, kikből az ember szól az emberhez, akkor nagy megnyugvással vehetjük tudomásul, hogy ez az álom valóra vált. Mert Kürthy Bethlen Gábora minden csizmája és attilája ellenére oly tökéletes alkotás, amilyenhez hasonlót még alig láttunk. Micsoda haladás Pálffy és Szacsvey óta! Az öregedő fejedelem szerelme, haragja, vallásossága — és csuza oly emberi, mint-hogy emberi itt mindenféle érzés megnyilvánulása.

Ugy a Fejedelem, mint Lajos király nagyon hasonlít Strindberg Ágost: „Történelmi miniatűrök“ című könyvecskéjéhez, melyben a mindenfelé tudott apró történelmi események nyernek egészen újfajta beállítását. Mózes születése, Attila halála, Xantippe egyéb jótulajdonságai közszájon forognak, lett már azokból mese, monda, legenda és más műfaj, de ember, szenvedni, bosszankodni tudó ember még nem volt, egyik se. Sokkal közelebből nézi őket és így ha kisebb területet is lát, de azt pontosan, szabatosan látja.

Igy tesz Bródy Bethlennel, Nagy Lajossal és ujonnan irt Rembrandt-tal is.

Közvetlen közlőről nézi őket, amely közelségben nincsenek már elmosódott vonalak, nagyarányu, heroikus színfoltok, hanem egy kis felületnek pontos, eddig még meg nem rajzolt ismertetése. Amikor Bethlen Gábort, a hatalmas fejedelmet a csuz gyötri, amikor a nagy Anjou király ő felsége a királynénak panaszkodik a rossz koszt miatt és amikor a minden idők legnagyobb arcképfestője a markából rágja le a libacombot, oly helyzetek, amelyekből Bródy emberismerete nagy sikert kovácsolhat.

Az egész előadásból kiri Kürthy Rembrandtja, de különösen a fejedelme oly egyszerű és oly hatalmas! Ha nyugodtan beszélt, akkor fejedelmi volt, ha haragosan kiabált, akkor ember volt. Ennél többet, ennél jobbat nem lehet róla mondani.

Gombaszögi máskor jobban rászolgált a dicséretre, mint most.

Például Biró Lajos: Tavasz ünnepében.

De ott viszont csak ő volt jó.

Megint csak vissza kell térnem oda, ahol kezdtem: sok zsörtölődés, civakodás előzte meg e darabokat.

Nem akarok ujjal rámutatni, de a felsorolt darabok közt volt olyan, melynek utolsó percéig sem volt címe.

Kerestek címet!

Volt olyan, melynek nem volt megfelelő szereplő színésze.

Kerestek színészt!

Volt olyan, amelynek nagyban ment a próbája és még nem is volt készen a darab.

Kerestek szöveget!

Volt olyan, amelyen összevesztek a direktorok.

Kerestek színházat!

Volt olyan, amelynek kelletténél több szerzője akadt.

Keresték az igazi szerzőt!

És van végül olyan, amely már meg van, volna mindene, játszák is már — és keresik a publikumot.

Domokos Lajos

*

FARKASS ILONKA CIMBALOMMŰVÉSZNŐRŐL.
A cimbalomra eddig mindig úgy gondoltam, mint valami inferiozis zeneinstrumentumra és soh' sem tudtam elképzelni, hogy volt valamikor idő, mikor a cimbalom az volt az akkori embereknek, mint nekünk ma a zongora. És még valamit: hogy vannak dalok, műalkotások, mik csak és kizárólag a cimbalom számára s más hangszerre átteni — anélkül, hogy ne veszítsen értékéből — nem lehet. Szóval: hogy a cimbalomnak is meg van a maga egyénisége és lenyűgöző művészi ereje, ezt Farkass Ilonka játékán tanultam meg. Nem operarészletet játszott. Valami egészen mást. Kurucnótákat. Kurucnótákat — mint a Cinka Panni, Tavasz elmúlt . . . — nem ismertem fel, mert még csak zongorán, hegedűn vagy tárogatón hallottam, de cimbalmon még nem. Ahogyan a Farkass Ilonka kezényomán felbúgtak a lélekbemarázó kemény akkordok, nem ismertem fel a búkeserű kurucnótát, mert úgy hatottak, olyan felséges, himnusi erővel, mint valami Wágner-opera fináléja. Ebben a játékban több volt, mint a dalban: ez a zene aktuálisan jelenlévővé varázsolta a multat. És hogy mégse a kurucvilágban vagyunk, azt igazán csak onnan lehetett tudni, hogy az utolsó akkordok után olyan tapsvihar dördült fel, amilyenre az öreg Vigadó is csak erőlködve emlékezhetik. A közönségnek is, Farkass Ilonkának is felejthetetlen élménye lehet ez a Vigadóbéli matinée. (gy.)

KLIMT.

Gustav Klimt Makart óta az első olyan nagy alakja az osztrák művészetnek, aki maga körül egy táborba tudta sorakoztatni nemcsak a bécsi, de az összes osztrák művészeket is. Makart óta ő az első, aki úgy a hivatalos elismerés, mint a közvélemény szerint legnagyobb művésze hazájának.

Igaz, hogy az állami elismerés és a bécsi kiállítás-látogató publikum lelkesedése nem volt spontán megnyilatkozás. Mint az annyiszor megtörténik, a hazai aranyak csak akkor kezdenek a művész felé gurulni és a honfitársak hozsannázó dicshimnuszai csak akkor törnek ki, mikor az odahaza konsternációt keltő képek külföldön szenzációs sikereket aratnak. Klimt is csak akkor lehetett saját házában próféta, mikor már előzőleg a külföld elismerte annak. Ebből azonban korántsem az következik, hogy Klimt pályája bővelkedett volna az ujitóknak szokásosan kijáró megpróbáltatásokban. Ellenkezőleg. Már mint egészen fiatal ember megbecsült és ismert nevű piktora volt Bécs művészköreiből. Egymásután kapta a legkülönbözőbb középületek, különösen színházak számára a freskó-megbízásokat. Még nem volt 26 éves, mikor a Burgtheater nagy freskóját festette, melyen 131 kis portré van. És ma, 50 éves korában, világhírű művész. Az állam kitüntette nagy arany-érmével, az Antwerpenben rendezett nemzetközi kiállításon elnyerte a Grand Prix-t, a müncheni és berlini Secession megválasztotta levelező-tagjának, a müncheni művészeti Akadémia tiszteletbeli tagjai között foglal helyet és a Párizsban 1900-ban, valamint Rómában 1911-ben megtartott nemzetközi kiállítás zsürije az első díjjal tisztelte meg. Szóval Klimt azok közé a szerencsés forradalmárok közé tartozik, kiket megkimélt a Sors attól, hogy fenéki üritsék a keserűség poharát, melyet a kortársak — mintha ez valami istenes, szent kötelességük volna — soh'sem felejtenek el felkinálni.

Az igazság kedvéért azonban meg kell állapítani azt is, hogy a 20 és 30 évek közé eső évtizede Klimt munkásságának a tradíciókból nőtt ki és nem haladt túl rajta s hogy abban az időben, mikor már megbecsült piktor volt, még nem volt forradalmár. Legalább a nyilvánosság előtt nem. Az első képei, melynek megjelenése a Secession első kiállításán (1898), elképedést és ellenszenvet váltott ki minden oldalról — kivéve azt a pár embert, kik már akkor melléje állottak — a Supraporta első része volt. Ez a freskó már lényegesen más, mint amiket addig festett. A Klimt első korszakát a Makart-stílus jellemzi; színes és fantasztikuskosztümök lokálszíneinek lehető hűségese visszaadásában lelte örömet; a márvány csillanása, a fénylő arany villanása, a halvány acél sejtelmes világossága, a régi brokátok és selymek sötét izzása az, ami vonzotta. A Supraporta már a lokálszínek elnyomását mutatja, a kolorit egységesebb és inkább a lélek belső mozdulásait kifejező, mintsem a szem üres játéka. A festés módja majdnem pointillista, persze inkább vonalas, mint pontozott.

Ettől a kiindulási ponttól kezdve Klimt megszakítás nélkül folytatta utját a megkezdett irányban. Karakterizáló művészete elmélyedtebb, kompozícióban és koloritban mindig erősebb, izléesesebb és raffináltabb lett. A Pallas Athene, Nuda Veritas, Schubert jelzik egy-egy étappejét annak a hatalmas fejlődésnek, mely ebben az irányban az egyetem falain elhelyezett gyönyörű freskókkal — Medicin, Philosophie és Jurisprudenz — kulminálódik. A három nagyszabású freskó közül a Jurisprudenz az, amelyik Klimtet ismét más irányban mutatja: addig a szín volt az, ami Klimt freskóin uralkodó erővel elnyomott minden egyebet, a Jurisprudenz a szín mellett a vonal és a kompozíció szuggesztív erejéről tesz tanuságot. Ez a freskó a legérettebb munkája Klimtnek. És hogy otthon nem nevelték ki érte, annak megint csak a külföld hódolata volt az oka. Mert 1900-ban a párisi

nemzetközi világiállításán az első díjjal kitüntetett Philosophiet annak idején — t. i. mielőtt még Klimt Párisban kiállította volna — Bécsben agyonkacagták, de a Rómában 1911-ben első díjat nyert Jurisprudenzet már nem előzte meg ez az elfogult értetlenség — itt már Bécs is behódolt: Róma után.

A Secession tárlatain gyors egymásutánban megjelenő többi freskói — Vágyódás a boldogság felé, Az ellenséges hatalmak, Halál és Élet — a szín mellett már a vonalak és kompozíció szuggesztív kiemelésének jegyében születve, új perspektíváját tárják fel a Klimt folyton alakuló és előretörő művészetének. Minden nap új siker; lábai előtt fekszik már Bécs, Páris, Róma — egész Európa közönsége.

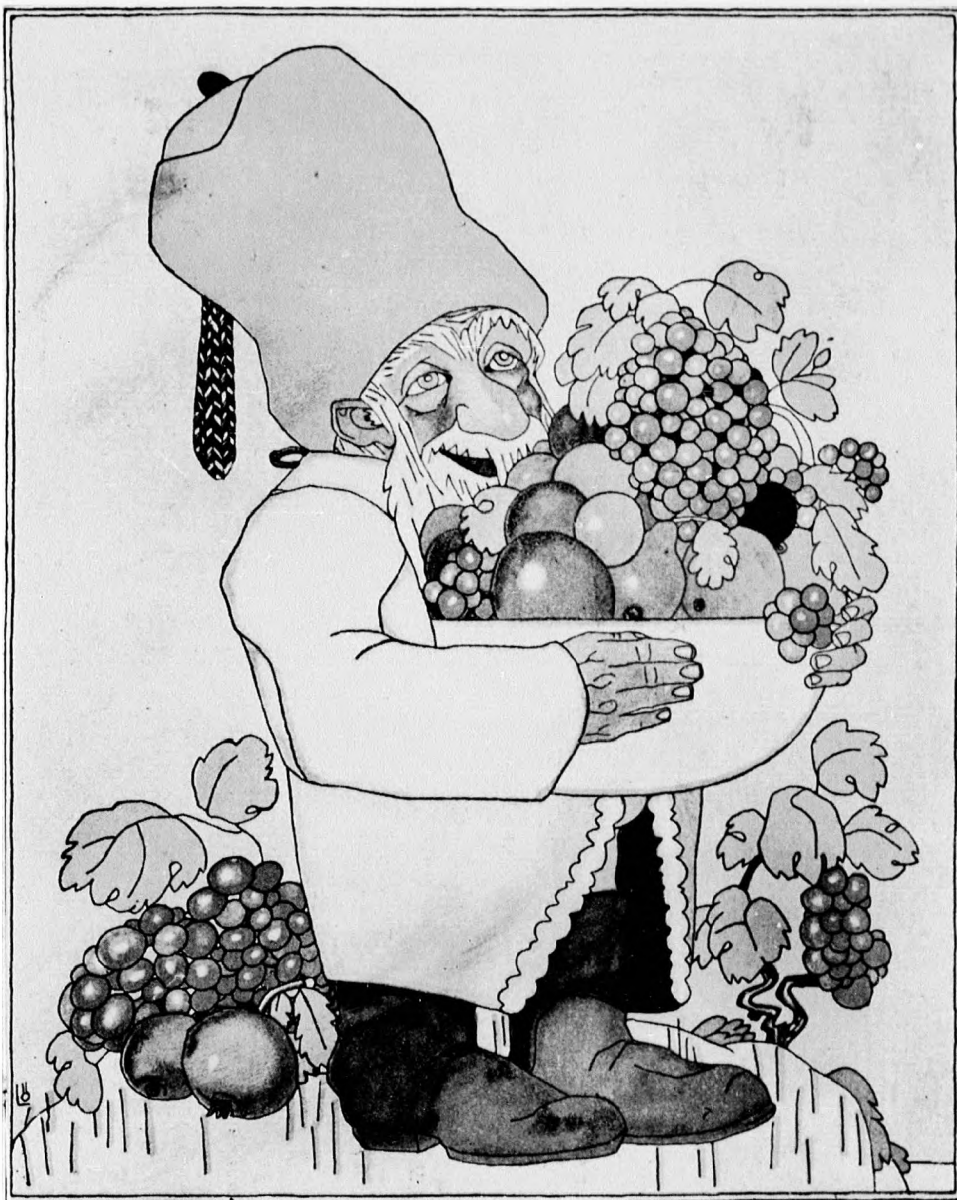
Most, művészetének magas emelkedettségéről — nem csucsáról, mert ki tudja, mikor éri el ez a folytonosan újat reveláló mester a felfelé vezető

csucst! — művészetének a mai egyéni nagyságáról visszatekintve az elindulás makarti idejére, Makart és Klimt között egy egész világ, egy mindent magából merítő egyéniség világa tátong. Mindamellett érdekes hasonlósági pontokat mutat Bécs két halhatatlan művészetének egyénisége. Mindketten új színcsodáknak a felfedezői, mindkettőnek a művészetében a női akt döntő fontosságú szerepet játszik, mindketten dekoratív hajlandósággal megáldott művészek, mindketten témájukat nem a mindennapi, körülöttük nyüzsgő életből veszik, hanem egy képzelt világból, melyben szellemük él — és végül mindketten tipikusan bécsiek. — A Művészház kiállításán, sajnos, Klimtnek nagyszerű freskói — melyek Bécs egy-egy középületét díszítik — a dolog természeténél fogva nem szerepelhetnek, de a kiállításon Klimt képeinek a legjava és vagy 20 első klasszisu rajza teljes mértékben interpretálják a világhírű mestert.

Gustav Klimt:
Akttanulmány.
Études d'akt.

A Művészház kiállításából.
De l'exposition
de la Maison des
Arts.

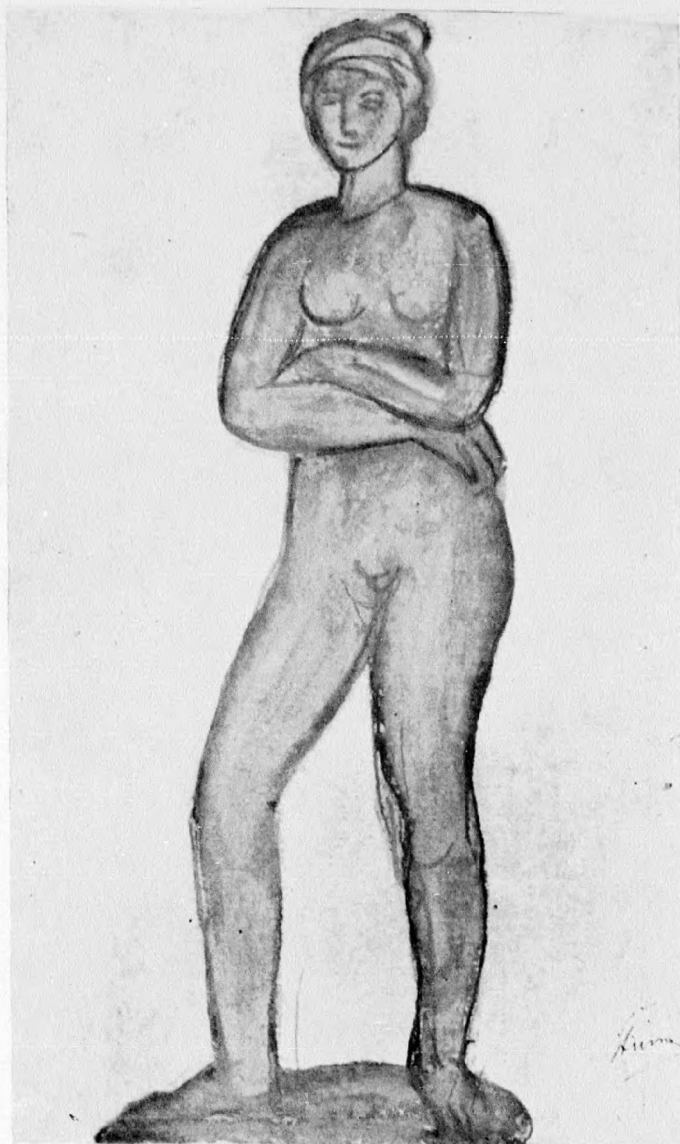

BUND ÖSTERREICHISCHER KÜNSTLER

Ennek a művészeti egyesületnek a neve jelenti Bécsben a modern művészek egy táborba állását. Az egyesület még fiatal, alig egy-két éves, és amikor megalakult, létjogát abból a természetes körülményből merítette, hogy szükségük volt egy ilyen szövetségésre azoknak a modern művészeknek, kik a meglévő művészeti egyesületek keretébe nem tudtak beleilleszkedni, mert a művészetük iránya azokétól eltérő, más, új irányba lökte őket. A meglévő kereteket szétvetéssel fenyegető erőknek a felszívását és a szervezet hiányában elfecsérlődő, szétfolyó energiáknak az organizációját jelenti a Bund. A képzőművészeteknek újiránybavaló terelése volt megalakulásának célja, s hogy az alig egy-két éves egyesületnek ez a programja milyen visszhangra talált, mutatja az a körülmény, hogy ma nincs Ausztriának olyan valamire való modern művésze, ki ne tartoznék a Bund kötelékébe. Mi sem természetesebb tehát, minthogy a Művészház sietett megragadni az első kedvező alkalmat, hogy a Bund tagjait Budapest műértő közönségének bemutassa.

A legerősebb, a legkiválóbb a Bund tagjai közül természetesen a nagyszerű Gustav Klimt, a szövetség elnöke, kinek a nagy mesterekre emlékeztető maradandó értékű művészetét külön cikkben méltatjuk. Mindjárt utána kell felemlitenünk prof. arch. Josef Hoffmann, a Bund lelkét, a legelsőek közül való iparművészt, kinek egyéni bélyege nemcsak az osztrák — illetve bécsi — iparművészetre nyomott karakterizáló jegyet, hanem hódító utra vitte egész Európában a Wiener Werkstätte stílusát, mely az ő nevével ma egyet jelent. Interieurjei hasonlíthatatlanok, iparművészeti apróságai — virágvázák és edények, aranyozott ezüst kazetták, malachit és gyöngyszélű kelyhek, kecskebőrre arannyal dolgozott táskák — mint az ötletdús invenció és egy rendkívül finom izlés mindig gyönyörködtető produktumai ragadnak bámulatra. A Wiener Werkstätte többi tagjai — Ed. Wimmer, C. O. Czeschka, prof. Otto Prutscher, prof. Karl Witzmann, prof. Berthold Löffler, Oskar Kokoschka és Mellitta Löffler — kikkel együtt a kiállítás teljesen reprezentálja a Wiener Werkstättét, nem illethetők nagyobb dicsérettel, mint hogy olyan nagy egyéniség mellett is, mint a minő Josef Hoffmann, művészi termelésükben mindenkor megtartják saját egyéniségük és invenciójuk szabadságát és eredetiségét.

A festők között a legleszüröttebb, kutatásának eredményeiben a legérettebb Ferdinand Andri, kinek kiválóan dekoratív hajlandósága érdekes színösszhangokat teremt. Ugyancsak a szín misztériuma — bár egészen más szempontból — izgatja a Kolo Moser,

Jan Stursa szobrász: Rajz. Jan Stursa, sculpteur: Dessin.
A Művészház kiállításából. — De l'exposition de la Maison des Arts

Karl Moll és a Hans Eder fantáziáját is. Moser egyéniségének karakterisztikonját a szintetikus színtoltoknak a rajzot teljesen negligáló keresése adja meg, viszont Moll a tárgyak rendkívül finom rajzát hozza ki, míg Edernek Gauguinre emlékeztető eljárása — a kép fontos részének a sötét háttértől erősen különböző, élénk színű tónusokkal való „kivilágítása” — adja meg az érdekességet. Teljesen egyéni a Sebastian Isepp képein a színtoltok arrangementja, mellyel a tableau hatását intenzíven tudja fokozni. Különösen áll ez egy koratavaszi impressziót megérezkítő képére.

A Bund kiállításának éppen abban van a nagy ereje, hogy majd minden piktor egy-egy külön egyéniség. Emil Orlik például, kit egy monumentális csendélet

Anton Hanak szobrász: Rajz.
Anton Hanak sculpteur: Dessin.

A Művészház kiállításából.
De l'exposition de la Maison des Arts.

Ferdinand Andri: Anya és gyermeke. — Mère et son enfant.

A Művészház kiállításából. — De l'exposition de la Maison des Arts.

— nem méretében, hanem a színeknek és formáknak teljesen zárt egészet adó végtelen nyugalmából fakadt érzésben monumantális csedélet — képvisel, egészen más, mint a nagytudású Georg Merkel, kinek a primitív motívumok megérzésében Puvis de Chavannera emlékeztet nagyszerű invenciója. Megint egészen más a komor fantáziájú Jan Preissler, a fekete tó festője, vagy az új utat kereső Egon Schiele, kit nagy rajztudása révén még kiforrotlan ifjúsága dacára is komolyan kell vennünk. Végül mint szélső balszárny, a legújabb futurista törekvésekre mutat Paris Gütersloh és Oskar Kokoschka.

Az új utat keresők és lázasan nyugtalan chercheurök mellett persze vannak nyugodtabb temperamentumu piktorok is a Bund tárlatán, mint a két magyar származású festő Heinrich Révy és Félix Harta, avagy Anton Faistauer, Ervin Lang, Karl Reichel, Broncia Koller. Rudolf Kriser, Max Kurzweil, a rideg nyugalmában élesen látó tájképfestő, Heinrich Schröder, a keletázsiai tanulmányaival szereplő Hans Böhler és a mozgáskarakterizálásban bravuros Otto Lendeké, kik mind komoly tudású művészek és egyaránt progresszív törekvésűek.

Ami a tárlat plasztikai részét illeti, a kiállított szoborművekről csak a legnagyobb elismerés hangján lehet szólni. Különösen három szobrász mutat elsőrangú kvalitásokat: Franz Metzner, Anton Hanak és Jan Stursa. Metzner a monumentális plasztika művelője, akit nemcsak Ausztria, de Németország is a legelső szobrászok közé számít Anton Hanak aktjain a tiszta szépségű formák és finom rajz a megkapók, míg egy terhes nőt ábrázoló aktjában groteszk szépségeket rejtenek a naturalis hűséggel mintázott formák. Stursának különösen a naivitást, az első nő tudatlan asszonyiságát megkapóan jellemző munkájában jut diadalmos érvényesülésre e nagyszabású művészegyéniség minden ereje és finomsága, míg fekvő aktjában a női test buja formáival egy érzéki fantázia lobogása ad messze kilendülő perspektívát a monumentális felé. A naturálista Alfonso Cancianival és a frappáns karakterizációval megáldott Dunikowszki Xaveryvel, Franz Barwig elefántcsontba metszett groteszk majomcsoportozatának, Oszkar Strnad fába faragott Szent Kristófjának és Michael Powolny szobrászművész izléses kerámiai tárgyainak a felemlítésével zárjuk le diszes névsorát azoknak a művészeknek, kik most a Művész-ház révén először kerülnek a magyar közönség elé.

Gyöngyössi Nándor.

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF.

Az impresszionizmus meghalt, kiélte magát, polgárvá, szürkévé lett — mondják a mindig holnapot kergetők s akkor előáll Rippl-Rónai József egy falnyi új vászonnal s „ujraértékeli“ az impresszionizmust. Ez Rippl-Rónai. Ami értékes festői törekvés elindult Nyugatról az utolsó husz év alatt, azt Rippl-Rónai mindig „ujraértékelté“ —, ami más szóval annyit jelent, hogy az ő nagy egyénisége ujjá, mert egyénivé nemesített minden törekvést s hogy az ő művészi törekvései egymagukban is hatalmasan reprezentálták az egész magyar festői kultúra itt-ott megvillanó, de többnyire elposványosodó, vagy szertelenségekre forgácsolódo akarásait.

Pedig Rippl-Rónai rendszeren csak nagy intervallumokban jelentkezett. Legutóbb — a Művész-ház palotafelavató kiállítását megelőzőt ugyan csak a Művész-házban rendezett nagy retrospektív kiállítása előtt — öt évis elmúlt anélkül, hogy Rippl-Rónai a maga színes és kivételesen gazdag egyéniségének teljességében bemutatkozhatott volna a magyar közönségnek. Egy-egy buja, csengő piros színektől hangos fal a néhai „Miénk“ kiállításain évről-évre eszünkbe juttatta ugyan, hogy valahol lenn Somogyban, alkotó ereje tetőpontján, a nagy egyéniségek magányosságát éli egyik legnagyobb modern mesterünk, de a megható szerénységgel „legitim“-nek nevezett tárlatokon Rippl-Rónait hiába kerestük. Művészeti politikának hívják nálunk ugyanis azt, ha a nagyok hallgatnak s a középszerűségek teli tudóval kiabálnak. És bár józan fővel úgy hihetné az ember, hogy a művészethez csak művész kell és nem politika, a valóság mégis az, hogy a művészi erők ideig-óráig való elhelyezkedése mégis csak politika s ha az elhelyezkedés a középszerűek győzelmével végződik — pedig többnyire azzal végződik ott, ahol a kvantitás jó számba a kvantitás felett — akkor hallgatniok kell a kiválasztottaknak.

*

Most már csak egy év kellett hozzá, hogy a kerék megint forduljon egyet és szóhoz juthassanak a Rippl-Rónaiak is. Joggal kíváncsiak lehetünk tehát: micsoda nyomokat hagyott az elmúlt esztendő a régi nagy hallgatókon. A művész-ház palotafelavató-kiállítása — Rippl-Rónai újabb munkáival — így izgalmas revelációként hatott, ahol tüzes színakkordok ujjongó fanfároként kürtölték világgá egy nagy művészegyéniség rendithetetlen művészi hitvallását.

Ezt a hitvallást ugyan a vonalak és színek analfabétáinak Rippl-Rónai élőszóval és írásban is meghirdette annak idején a maga minden nagyképűségtől ment elragadó közvetlenségével.

Rippl-Rónai József.

Önarckép

„Gyűjteményes kiállításom képanyagának nagyobb részét a legutóbbi három-négy év alatt festettem, rajzoltam. Ez idő javát szülővárosomban, Kaposvárott, kis fehér házamban töltöttem: képeim motívumai is innen valók tehát. Rövidebb, közbeneső olaszországi utamnak inkább csak lelki emlékei maradtak, főleg az, hogy a Masacciók, Fra Angelicók egyszerre festett műveinek készítése módjában a magam módjához való hasonlóságot örömmel kellett konstatálnom. Ebben a nagy művészi óceánban azonban, kivált magában a természetben, annyi minden látnivalóm — új dolog — akadt, hogy a megmunkálást egy más, hosszabb kirándulás alkalmára kellett halasztanom. Idehaza az intim élet adta meg az inspirációkat. A család, rokonság, ösmerősök szokásait, életét figyeltem meg. Kisvárosi alakok, típusok érdekelték. Ezeket festettem a társadalom minden rétegéből. Engem nagyon érdekelnek: a kőműves, a tanár, a pap, a pintér, a suszter, az asztalos — mindmegannyi karakterkép. Mindegyik egy-egy külön világ. Egy-egy jellemző vonásuk van, mint a természeti tárgyaknak, kőnek, vasnak, fának. Szeretem bennük, hogy különböző vonásaik külsőleg is megnyilatkoznak, hogy hivatásuk, mesterségük, társadalmi mivoltuk már a formájukból, mozdulatukból kitetszik. Ezeket a jellemző formákat, vonalakat, mozdulatokat, színeket, pemzlivégre, kréta alá fogni — ime a képeim.“

Ez a gyónás mintegy magyarázatul, kalauzul készült művei elé, de tulajdonképpen szükségtelen volt mindennemű kommentár ennek az eredeti művész-egyénségnek a megértéséhez. Az idők utána kullogtak Rippl-Rónainak s ma már tán nálunk sem kell senkinek bizonyítgatni, hogy a magyar pikurának ez az annak idején még oly korán jött gyermeke nem eszelős félbolond, ki csak bosszantani akarja képeivel a mélyen tisztelt publikumot.

*

Rippl-Rónai útjában soha nem változott; ma is az ő, aki kezdettől fogva volt, akinek mindig mutatkozott, legfeljebb hajlíthatatlan dacossága, a maga művészi meggyőződéséhez való konok ragaszkodása nem tetszik ma oly intranzigensnek, mint első fellépése idején. De ez sem rajta mulik: nem ő változott; azok látnak ma másként, akik őt annak idején a máglyára küldötték.

Ha semmi egyéb, maga ez a tény már értékes diadala a Rippl-Rónai eredeti és egyéni művészetének. Persze a diadalmas csatát nemcsak ő maga vívta; az egész magyar impresszionista sereg küzdött vele egy csatavonalban, de az is bizonyos, hogy ő mindig a legnehezebb hadállásokat, a legszélsőbb szárnyakat kereste. Ha mások megelégedtek azzal, hogy vászonra

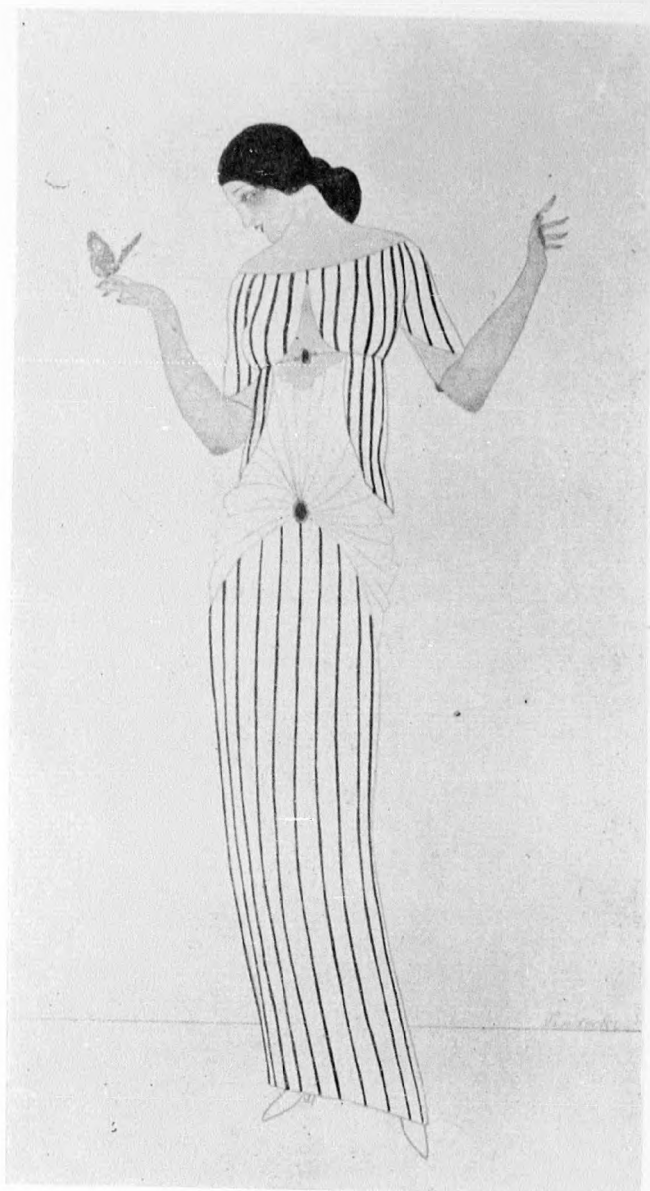
vethették azt a impressziót, amit egy-egy tájék egy napsütötte délutánon, vagy őszi alkonyon keltett lelkekben, Rippl-Rónai a futó pillanat tűnő impresszióját akarta megrögzíteni. Pusztán a legjellemzőbb vonalakkal, konturban igyekeztek mások egy-egy alakot visszaadni. Rippl-Rónai márcsak a formának a silhouette-jét kereste, ahogy az előtte abban a percben megjelent. Így történt, hogy a mi művésznünk lassanként mindent elhagyott, ami nem volt előtte feltétlenül fontos és jellemző, úgy, hogy utóbb már ő maga konstatálta azt a hasonlóságot, mely a „Masacciók és Fra Angelicók egyszerre festett műveinek készítése módja“ és a maga festési módja közt szemébe tünt.

De hát milyen is a „festési módja“ ennek a mi modern primitívünknek? Elhagyjuk neki, hogy az ő látása, ennek a minden művészi raffinement-nal ismerős, az összes párisi művészeti excessusokat végigtombolt, ultramodern embernek a látása épp oly naiv, épp oly primitív, mint a primitívéké? . . . Oh, dehogy! A mi művésznünk csak ilyen egységes, átfogó látásra törekszik, így akar látni. Egy-egy harmonikus impressziót szinte erővel ragad ki a diszsonáns környezetből s azt gyorsan, elevenen, a pillanatfelvétel közvetlenségével akarja visszaadni, azért rajzol csak úgy sommásan, elhagyva mindent, ami neki nem feltétlenül fontos, mert nem jellemző s viszont aláhuzva, pointirozva néha jelentéktelen apróságokat, mert az ő szemében éppen azok adják meg az illető tájnak, interieurnek, vagy akár alaknak is a jellegzetességét. Ezeket a jellemző festői dokumentumokat aztán összehangolja abba az akkordba, mely legjobban fejezi ki az általa érzett képnek hangulatát. Ha misztikus ez a hangulat, színezésének harmoniája tompított s ilyenkor csak sejtjük szinte, hogy az a színfolt, mely előttünk lebeg, tán a homályban töprengő alak, tán egy ködös utca, tán csak egy szempár, mely felénk világít, tán csak egy női silhouette, vagy tán csak egy vízió. Ha viszont derűs: koloritja szinte világít; a primár színek valóságos orgiákat ülnek üde keresetlenségükben, de ilyenkor is elég neki három-négy szín, hogy azt a nagy érzést, melyet tolmácsolni akar, visszaadja. A részletekkel nem törődik s ha képeinek java részén (főleg az interieurökön!) mégis éppen a részletek: egy-egy csodásan visszaadott butor, tarka kendő vagy párna kapják meg a nézőt, annak egyszerű titka az, hogy azon a képtárgyon nem az alak vagy alakok, de éppen e csendélet-részletek izgatták művésznünk festői érzését.

Egyébként: alakjainak karakterét is egy-egy színjátékkal adja vissza, aminthogy egész művészte nem más, mint a színek valami különösen egyéni ritmusa és nekünk tán bizarrnak tetsző melódiája, mely hol úgy hat, mint valami vidám, hol mint valami sonorikus

Ferdinand Andri: Vincellérlány.

Otto Lendecke: Kosztüm-tanulmány.

Berthold Löffler:
Gnóm söprüvel.
Gnom aver.

A Művészház ki-
állításából.
De l'exposition
de la Maison des
Arts.

ének s bizarrnak is csak azért tetszik nekünk, mert a mi komplikált látásunk nem tudja oly egyszerűen megérzékelni a dolgokat, mint a Rippl-Rónaié. Persze, Rippl-Rónai stilizál is, de ez a stilizálás csak annyi, hogy nem kopizálja a természetet, mely esetben nekünk bizonyára egyszerűnek tetszenék, hanem transponálja azt az érzésein keresztül s csak azt a kivonatot adja, mely ennek az érzésnek megfelel. Ezért olyan intim minden dolga s minthogy az intimitás mindig pittoreszk, a legfestőibb hatások alakulnak ki ezekből az egyénileg transponált érzésekből.

*

Ugy képzeljük, a hivatásos forradalmároknak, azoknak, akik a mának vérével festik pirosra a holnap lobogóját, a mai Rippl-Rónai nem sok ujat mondott

a Művészház palotafelavató-kiállításán. Aki azonban maga keresi meg a maga igazságait s nem hajlandó magára öltetni — uraságoztól levetett ruhákként — a mások látását és meggyőződését, az, mint Rippl-Rónai, ma is csak a maga dalait dalolhatja, ahogy a magáét énekelte akkor is, mikor ezek a zsoldárok még igazán kiáltó szókként hangzottak el a magyar pusztaságban. Ha ma a közönség köréből minden oldalról viszhang felel reájuk s ha a kórus nagyobboldott, ez csak annyit jelent, hogy a leglomhább vizek is megmozdulnak valamikor, de semmiesetre sem annyit, hogy a bátor és csüggedetlen evezősnek most már újabb és ma még zavarosan háborgó vizekre kellene eveznie.

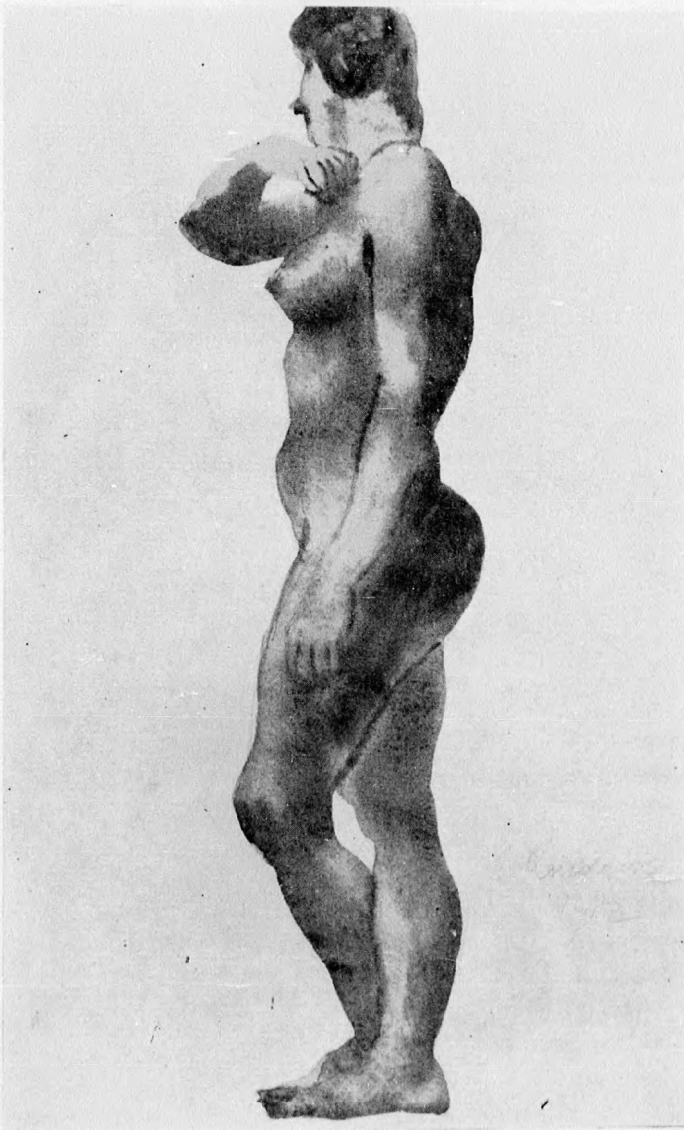
Rózsa Miklós.

GONDOLATOK AZ „IMPRESSZIONIZMUS- RÓL“ ÉS „ANTIIMPRESSZIONIZMUSRÓL“.

Egyszer Monet kiállított egy képet, „a lenyugvó nap impressziója“ volt a neve. A közönség pedig kitűnően mulatott rajta és addig csufolta őt a társai-
val együtt impresszionistának, amíg végre rajtuk ragadt ez a név és a csufolódás éle elkopott. Annyira, hogy ma már az emberek avval bizonyítják a modernségüket a progresszívek „arcátlanságával“ szemben, hogy hol voltak ezek még akkor, mikor ők már „kutyafuttában“ festettek?

Igy szolgál az élet humorral.

„Impresszionizmus“! Milyen jó volna látni, utána nézni levelekben, ujságokban, egyebütt, hogy akkor.

Otto Lendecke: Akt.

A Művészház kiállításából — De l'exposition de la Maison de Arts.

tájban milyen véleményeket adtak le a nagyfejük arról, hogy mit jelent az impresszionizmus? Még azoknak a felelete is érdekel, akik még eddig sohasem hallották hírét neki, egy-egy vidéki diák, vagy lateiner, mit szólnak ők ahhoz, hogy a festő csak a röpke benyomásait rögzíti meg; nem csodálatos-e ez?

Igyekszem felidézni, mit éreztem én akkor, amikor nekem magmagyarázták, hogy mi az impresszionizmus? Esetleg azt látja a festő, hogy egy fa hasonlít egy hernyóhoz; rajzol valamit, ami hasonlít egy hernyóhoz és így tovább. Tekintélyek voltak és én hónapokig kerestem, hogy melyik fa hasonlít egy hernyóhoz, de sohse tudtam mást látni, mint hogy a fák csak saját magukhoz hasonlítanak.

De aztán megtanultam az impresszionizmusról egyebet is, hogy az atmoszferikus jelenségeket fejezi ki. Most már tudtam, hogy az embereknek az első benyomása az atmoszferikus jelenségek. Kénytelen voltam csodálkozni, hogy ezt a laikusok nem tudják, hogy ők nem veszik fel első benyomás gyanánt az atmoszferikus hatásokat. Talán, hogy ezeket elsőre észrevehessük, ezt direkt meg kell tanulni és ami egy laikus első benyomása volna, (az nem impresszionizmus) az nem első benyomás?

(Közben azonban szorgalmasan minden igyekezettel utánoztam Ferenczy képeit, mert tetszettek azok. Pedig én nem úgy láttam a világot, mint ahogy azt az ő képei mutatták, senkinek a képei nem hasonlítottak különösen erre. De azért a világért sem mondom, hogy én egyénien láttam. Az én „természet“-emnek semmi különös karaktere nem volt, legjobban még a fotografiákra emlékeztetett.)

Akkor jöttek a laikusok és panaszkodtak, hogy közelről egyáltalán nem, messziről is csak nagy nehezen ismerik fel, hogy tulajdonképpen mit is figuráz egy impressziós kép, nem hogy még hasonlítának az ő benyomásaikra. Erre az impresszionisták fölényesen azt mondták, (mosolyogtak), hogy ez nem csoda, mert nem ismerik a természetet, kutassák azt, mélyedjenek bele, akkor meg fogják ismerni. Mélyedjenek bele a természetbe, akkor megkapják az impressziót, az első benyomást. De ingerelt még engem az is, hogy miféle első benyomás lehet az, amikor némelyik kép hónapokig készül néha? Miféle emlékezet őrzi azt meg első érintetlenségében, mikor a motívumot közben százszor újra és újra látják? Hogy van az, hogy akad impresszionista kép, amely teljesen fejből készült, modell nélkül. És ismerem képeket (pl. a Ferenczy képét: „A műteremben“), melynek a modelljét a festő festés előtt órák hosszat figyelte és tanulmányozta. (Meggjegyzem még, hogy abból a kevésből, amit Ferenczytól az iskolában tanulhattam, arra emlékszem legjobban, hogy mielőtt hozzáfogunk

a munkához, előbb alaposan szemügyre kell venni a modellt. Nem kell mindig dolgozni. Nélkülözhetetlen, hogy időnként erős, mély megfigyeléseket tegyünk.)

Olvastam is az impresszionizmusról. Műtörténeti könyvek mondják, hogy az impresszionizmus kifejlődésére a japánok voltak a döntő tényezők. A japánok impresszionisták és a japánok lefestették a Fuji hegyet szélben, viharban, felhőben, villámokkal, éjjel és nappal, derűben. A japánok kifejezik az atmoszferikus nyilvánulásokat. A japánok naturalisták. A japánoktól tanulták a sziluett-hatás karakterizáló voltát. A japánok egyszerűek. A japánok stilizálnak, a japánok absztrahálnak, absztrahálnak a reflexektől. A japánok, hogy megszabaduljanak a kicsinyes relativitástól, csak a lényegest emelik ki. A japánok konturoznak. Mindez és még több jellemzi a japánokat. Amit csak akarsz. Ha akarod naturalisták, ha akarod stilizálnak; csinálnak atmoszferát és absztrahálnak a reflexektől; ha akarod impresszionisták, ha nem akarod nem impresszionisták, csak a lényegest emelik ki.

*

Ki olvasta Van Gogh leveleit? Ugye, hogy a leg-egyszerűbb ember, őszinte. Tanuskodom, hogy az. Ezt az embert az impresszionizmus teóriája tönkre tette. Ebbe őrlött bele; az igaz, hogy nem sok kellett hozzá. Az ösztönszerű érzéseit és az örökségbe kapott teóriákat nem tudta sehogy sem rendbehozni, összeegyeztetni. Nem volt impresszionista. Féltékenyen hangsúlyozza, hogy rendszer nélkül dolgozik. Pedig nem igaz, mert az ideáljai is diktálnak neki recepteket, de különösen az impresszionisták teóriája átokként üldözi. Nem képes valamit elkövetni, hogy meg ne kérdezze, mit szól ehhez az impresszionizmus. Folyton arról ábrándozik, hogy fejből fessen és nem tudja magát elhatározni. Jó volna a festők közt valami közösség, de ezt nem engedi az impresszionizmus egyéniség-kultusza. Esküszik rá, hogy naturalista, hogy a világon mindennek felett áll a „paraszt“. Nincs képzet, amely ennél gazdagabb volna és probléma kifogyhatatlanabb. De azért a háttérét „mindig“ kékre kell (!) festenie, a haját sárgára, minden földet violára, még ha a természetben nem is olyan. Az alakját pedig egyszerűsíteni, a lényegest kiemelni; egyszerűen nem fotografikusan (és itt a „fotografikus“ impresszioniztikusat jelent, relativszerűen valót). És szeretné tudni, hogy miért ne lehetne egy békebíró kabátját feketére festeni, az „Intransigent“-et a kezében fehérre. Hisz a japánok is absztrahálnak a reflexektől, védekeznek naivan, mert fél az impresszionistáktól, akik nem szerették a feketét és fehér szint és a japánok szoknyája mögé bujlik előlük. A japánok konturoz-

nak: neki is szabad konturozni. Arra nem gondol, hogy a japánok nem vibráltatják a képeiket. Ezt a fő impresszionista viccet nem meri eldobni magától. Pedig az á-ra a b az volna, hogy a levegő tönkre teszi a formákat, a vibrálás a rajzot. És milyen nyugalmat érzett volna végre, ha az egész pleinair-bálványt, az egész világítás-kultuszt, fényárnyék-problémákat a faképnél hagyta volna; ha végre rájön, hogy ami a japánokat követnivalókká teszi, az az, hogy következetesen nem vesznek tudomást a megvilágításról és annak összes következményeiről, mert az nem fekszik benne a festés stílusában. Az atmoszferakultuszról nem tud lemondani. Nem veszi észre, hogy azért fest olyan élénk színeket, mert azok tettszenek neki, „még ha a természetben nem is látja azokat“, hanem megvan győződve, hogy a komplementár-szinteoria „igazságát“ követi vele, ami impresszionista találmány. Azért is szabadon fest feketét és fehérét, bár a levegő nem engedné; a narancsot és ibolyát viszont azért, mert a levegő kívánja. Ezt a levegőre fogja, az kívánja.

*

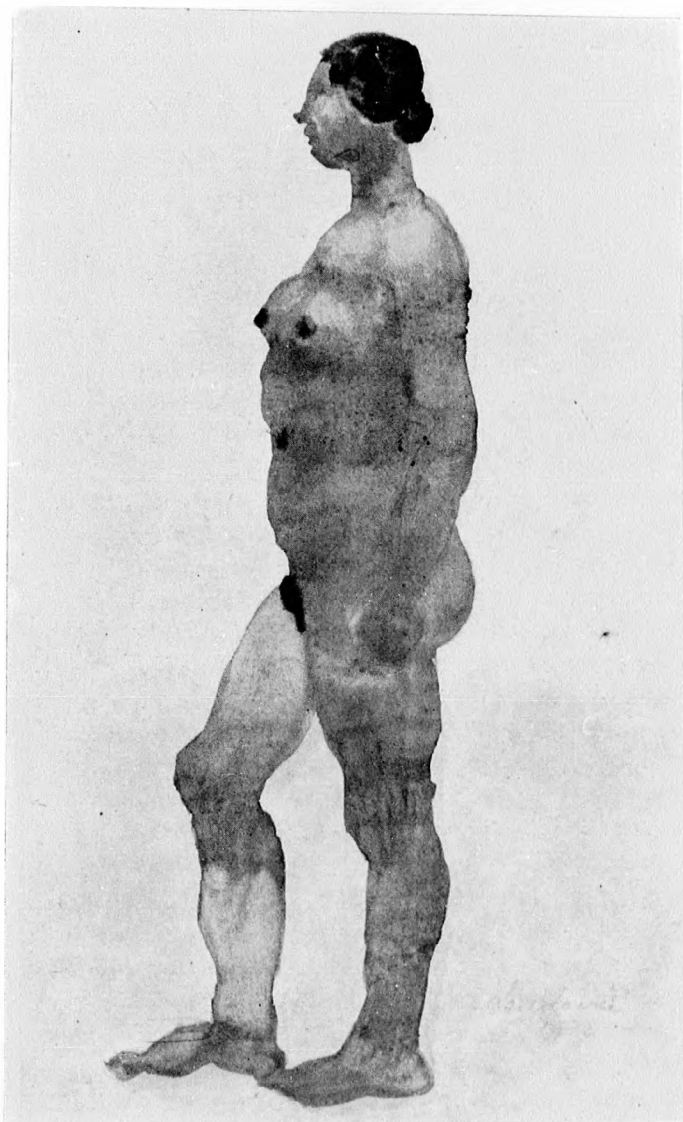
Mi a különbség Van Gogh és az impresszionisták közt? Van Gogh konturoz és alkalmazza a feketét és fehérét, az impresszionisták ezt nem teszik, hanem foltokat festenek és nem alkalmazzák a feketét és fehérét. És mi a különbség az impresszionisták és az elődeik közt? Hogy az elődök is konturoztak és alkalmazták a feketét és fehérét. No meg ezek nem voltak talán annyira színesek.

De miért csinálták ezek így, ezek meg úgy? Talán folytassuk azt a kertetést, hogy a természetben vannak-e konturok, vagy nincsenek, vagy van-e fekete, vagy nincs, vagy színek e a fekete és fehér, vagy nem; vagy hogy mi a lényege a természetnek, a szín-e, vagy a forma? Nem. Az impresszionisták nem nyomtak többé feketét a palettájukra, mert megunták ezt a szint. És a japánok nem a pleinair-igazságokra serkentették őket, hanem az egyszerű színekre utalták, mert ez szenzáció volt a számukra, hogy felcsigázták egészen addig, míg végre a szivárványszínek lihegése sem volt már elég Van Gogh-nak. A különböző iskolákat különböző mesterségi eljárások, rendszerek választják el egymástól. És az impresszionizmus nem a természetnek bizonyos fajta meglátása, hanem egy festő-technikai eljárás, amely a maga idejében — amíg meg nem unták, divatját nem multa — gyönyörűséget okozott.

A valóság egyszerűen az, hogy elmúlt az impresszionizmus technikájának a varázsa, mint ahogy meguntuk magukat a japánokat is és új kifejezési formák, rendszerek, másfajta stílusok után szomjazunk. A divat a délázsiaiakat emelte fel; a hinduk, per-

zsák, kínaiak, koreaiak és indokinek, tatárok művészete kápráztatja a szemünket. (Gauguin már ezeket érezte meg). Az a bizarr gyönyörűség, amely minket, mai kor nemzedékét termékenyít meg, mindössze egy különös, sajátos technikai rendszernek a képe.

Egészen biztos, hogy „a természetnek új oldalait fogja velünk megismertetni“. Kutatni fogják, (már vitáztak is róla) hogy a természetnek mi köze hozzá. Amíg ezt ki nem sűtik, addig csak „kutató művészetnek“ fogják hívni, de elfelejtik, hogy amikor már megtalálták a természettel való összefüggését és erről egy teoriát dolgoztak ki, akkor már ki is végezték azt. Mert mindig úgy volt, hogy a legnagyobb művészi gyönyörűség egyszermind a természetesség illuzióját keltette fel bennünk. Egy kisméretű remekmű

Otto Lendecke: Akt.

A Művészház kiállításából. — De l'exposition de la Maison des Arts.

mindig életnagyságúnak hat, a figurái anyagszerűek. És mindig avval rontották el ezt a gyönyörűséget, hogy színleges természetessége folytán megtették azt igazságnak és a folytonos és kizárólagos gyakorlatával elkoptatták és lejáratták.

Vajjon tudják-e a japánok, hogy ők most már nem olyan értékesek, mint a perzsák, indokinek, stb? Vajjon érzik-e ők ezt; vajjon jobban tetszik-e nekik ezeknek a művészete a saját magukénál és bevallják-e ezt? Nem. Egészen természetes, hogy ő nekik, a japánoknak mi tetszünk, az európaiak; rajtunk csodálkoznak, minket utánoznak. Még csak nem is az impresszionistákat, amely rendszer hasonlít az övékre, hanem a jó plasztikus akademikusokat. Ezért mondjuk mi azt, hogy a legújabb japán művészet lezüllött.

Az impresszionizmus — modor. Ahogyan csinálnak rendelésre görög, reneszánsz, empir diszitményeket, ép úgy meglehet rendelni impresszionista képet is, anélkül, hogy a rendeltetést így kellene megindokolni: kérek egy igaz képet. Ma már az impresszionizmus nem igaz, mert nem tetszik és ami tetszik, az az igaz. Sajnos.

Egyébiránt mindegy. Akár azért alkalmazunk kizárólagosan egy stílust, mert az eredményét igaznak hisszük, akár azért, mert a legnagyobb gyönyörűséget adja, kizárólagos élvezete előbb-utóbb megrontja az élvezet elevenségét és elfordítja az étvágyunkat róla.

De ettől eltekintve, egyáltalában pszichológiai igazság-e az „impresszionizmus“? Van-e különbség a futólagos és a betekintő látás között? Bizony nincs. Az embernek nincsenek impressziói. „Kutyafuttában“ az ember ugyanazt látja, amit egyébként, amit erős megfigyeléssel lát. Az impresszióknak a pszichológiai elemzése nem ide tartozik. Ellenben megállapítható, hogy még ellenkező esetben is, ha volnának is impresszióink, ez nem volna érték, mert egy impressziós képet csak úgy harmoniába kell szedni, mint a régiéket és ez a harmonia adja meg az értékét. Nem minden impresszionista festő jó festő, mert nem a „hirtelen meglátások“-ból fakad a művészetnek gyönyörűsége. Ám áll ez természetesen minden művészetre, tehát az új művészetre is, amelyben szintén nem a „természet lényege“ adja a művészi tartalmat, hanem a stílus.

*

Már most olvassunk el egy ilyen impresszionista receptet.

Az impresszionista festőnek nagy palettája és széles ecsetei vannak. A palettáján kevés szín, lehetőleg egyszerű, szivárványszínek, amelyeket nem szokt összekeverni. A nagy paletta a nagy ecsetek

miatt kell, amelyek sok festéket vesznek fel; a nagy ecsetek pedig az egyszerű, széles tónusok célszerű eszközei. A sokszor 3-4 cm. széles ecsettel nem lehet a finoman csipkés körrajzokat gondosan követni, ami nem is állna összhangban az egyszerű tónussal. Az ilyen ecset nem képes rajzolni, ehelyett tömeghatást ad, és a kezelésem feltűnő az erélyes, gyors ecsethúzás. A foltokat nem is lehet ilyen ecsettel összeolvasztani, azok különváltan maradnak anélkül, hogy a választó vonal figurális rajzot adna. Ennek a technikai eljárásnak az esztetikai képe adja az impresszionista iskola karakterét. Tudjuk, hogy ez a karakter először nagyon „nevetséges“ volt. Aztán nagyon tettzett, míg aztán nagyon unalmas lett. Ugy, hogy most nem fogunk többet nagy ecsettel festeni és nagy palettával az említett színekkel, hanem előkerülnek majd a kizárt barnák is, ha nem is mindjárt, holnap. A kis ecset azért fog kelleni, mert avval nem lehet gyorsan festeni. Gyorsan festeni pedig már nem szabad, mert az unalmasnak hat; most a nyugalom az érdekes. Ellenben lehet vele összenyalni a tónusokat és rajzolni is tud.

A kompozícióra is meg volt az impresszionizmusnak a receptje. Ez a kompozíció koránt sem volt olyan szabad, „mint a természet“, olyan változatos és kötetlen. Szinte annyira zárt volt az is, mint a régiebbek. A vászon négy szélén volt a fősúly, ide jutott az előtér és onnan a vászon közepe felé centrikus sugarak futottak. Minthogy közvetlenül a természet után festettek, a természetből olyan motívumokat választottak ki, amelyek ezt a rendszert lehetővé tették. Erre első sorban alkalmas volt a tájkép a látszattanilag enyészpontba futó vonalaival. Ez a kompozíció teljesen azonos a fotográfia kompozíciójával. Azonban a fotográfikus, impresszionista, centrifugális kompozíció hasonlóan átadja a helyét egy újabb, másképp kötött vonalrendszernek. Egyáltalában nem szükséges, hogy az egy egészen új rendszer legyen. Lehetne ortogonális is, vagy akár olyan, amelynél az egymás mögé gondolt figurák egymás fölé helyezkednének el. Ez majd kiválasztódik magától is. Annyi tény, hogy ha csakugyan ez az utóbbi találna leginkább tetszeni, az nem tünne fel többet primitívnek, hanem természetesnek, mint ahogy kétségkívül természetes lesz az a rendszer, amelyik majd kiválik a tetszésével és primitívebb, vagy unalmas lesz a közvetlen előd. Ma az impresszionista.

*

Ha csakugyan a „felület“ és „lényeg“, a „futó benyomások“ és „állandó anyag“ vivnák a harcot, ez a harc nem volna olyan kiméletlen. Mind a két fél belátná a másik jog igazát. És főleg a „felületek“ elkéne ismerjék, hogy a futó benyomások lehet-

nek nagyon érdekesek és meglepők, de nem érdekesek arra, hogy az ember kizárólag őket hajszolja és örök életre kitarson mellettük. Képtelenség elgondolni, hogy valaki komolyan higgye, hogy a lényeket a végtelenségig feláldozzuk a „vicceknek“. Sokkal inkább elképzelhető, hogy egy és ugyanazon egyén mindkettőt felváltva fejezi ki más-más munkájában. Csakhogy ez a gyakorlatban sohasem fordult elő. Tévedtek azok, akik ezt a teóriát csinálták és a lényeket és felületet találták a döntő különbségnek a két korszak tartalmában. Holott azok a stílusban és ennek esztetikai benyomásában válnak el. És kétféle stílussal őszintén festeni — ez lehetetlen.

Csak a stílusért tudunk rajongani, verekedni, ölni, csak egy más stílustól tudunk undorodni, azt megvetni, lenézni és kiirtani — akarni . . .

*

Hogy az impresszionizmus nem az „igazi természet“ mutatja meg nekünk, hanem csupán egy időben tetszetős előadó stílus volt, az nem lehet kétséges. Mindössze az hozható fel ellene, hogy hiszen minden mesterből végre receptet csinálnak az inasok, magának a zseninek a művészete, a lényege, nem huzható mértékre. És diadallal kivágják az utolsó kártyát, az abszolút művészetet, a Michel Angelokat, a Rembrandtokat stb, akik „hasonlíthatatlanok és utánozhatatlanok és megunthatatlanok“. Csakhogy éppen az impresszionisták voltak azok, akik a legkiméletlenebbül rántották ki Michel Angelo alul a trónszéket. A bigott impresszionista a széles foltok szemüvegével Michel Angelóban csak a „kötélizmokat“, Rubensben a „hurkákat“ látta. Ugy látszik, a klasszikusok dicsősége is csak vándor dicsőség. Rafael minden harminc évben művész lesz, aztán megint nem lesz művész. És ha az való igaz is, hogy ugy ezeknek, mint a nagy impresszionistáknak a művészete egyénileg különbözött iskoláiknak általános módszerétől, — Manet konturozott itt-ott, Toulouse Lautrec a grafikában természetszerűleg kevésbé törekedett folthatásra, — de ez csak azt jelenti, hogy rendszerük nem fedte teljesen az általánost, vagy komplikáltabb volt, vagy részben más. Azonban a művészetüknek a karaktere feltétlenül egy technikai eljárásnak az esztetikai képe, amelyet következetesen keresztül vittek és mindig alkalmaztak, mert ez tettzett nekik — tévesebben — mert ezt igaznak hitték. Máskülönben nem lehetne őket felismerni minden vonásukban, mint ahogy fel lehet őket ismerni csak azért, mert következetesen ismételték egy-egy technikai eljárást, vagyis egy-egy különleges vonal- vagy színekompliciót. Ez minden kis vonáskának a szelleme, ez minden művészet lényege és az impresszionizmus tartalma is: mindegyiknek a receptje, nem pedig, hogy

mit ábrázol, a természetnek teljes, vagy röpke képét. Az impresszionizmus nem kifejező elnevezés; az antiimpresszionizmusnak pedig — ha ez alatt az öt felváltó iskolát, akiket még stilizálóknak, szintetikusoknak, keresőknek, neoklasszikusoknak is neveznek (csupa merő, értelmetlen elnevezés), — az antiimpresszionizmusnak teljességgel semmi értelme nincs. Ennek az elkövetkező művészetnek a megváltozott technikai eljárását a következőképp fogják magyarázni laikus, természethűséget, vagy nem hűséget kívánó szempontból. Az új művészet felhagyott az atmoszféra-kultusszal, felhagyott a világítás-, reflex-problémákkal; nincs többet pleinair, nincs interieur, nincs levegő. Kézzelfogható anyagot ad.

Lesz egy szatirikus fordulata is a fejlődésnek, amikor ugyanezt az új művészetet nem fogják többet szintetikusnak, sem stilizálóknak nevezni, hanem görcsösen fognak hinni annak objektív természethűségében. Ez akkor lesz, amikor a kifejezése a szokatlanságát elvesztette, amikor a legtisztább, legharmonikusabb variációját megtalálta, a legmagasabb művészi fokára fejlődött. Ma az igazság az, hogy ezt a tendenciát nagyon kevesen ismerik fel, tudatosan még kevesebben az „antiimpresszionisták“, legtöbbször azonban még nem tud szabadulni a levegőtől, a megvilágítástól stb., helyesebben az impresszionista technikától.

*

Néha az impresszionisták már belemennének mindebe; úgy tesznek, mintha mindent megértenének. Csak ezt nem. Jól van. Új szépség kell. De miért kell ezt ilyen elrugaskodott formák közt keresni, amelyeknek semmi vonatkozásuk nincs a természetre?

Pedig ezt a kérdést még nemrég ők hallották. Ám erre azt mondják, hogy az egészen más eset volt. De hát csakugyan nem lehetne a régi módi szerint is nagyszerűt csinálni? Ha Manetnek jó volt ez a forma, ezeknek a fiataloknak miért nem jó?

Úgy látszik nem jó. Nem a jóakaraton mulik, nem a törekvésükön; viszont nem is a feltűnési viselkedésükön, hogy mindenáron új kifejező nyelvet keresnek. Hanem egészen becsületes, gyötrődéses kinlódás után szánják el magukat a szakításra a régivel. Amikor többet sirnak a régi tehetetlenségükön, mint örülnek a különbségnek és a megvetésnek.

Ám ennek a tehetetlenségnek határozottan esztetikai oka van. Kifejteni nem ide való, itt legfeljebb a történelemre lehet hivatkozni, hogy minden időben bizonyára belső, természetes ok kényszerítette az újítókat a harcra. Épen ilyen természetes, hogy ebből a harcból mindig a fiatalok kerülnek ki győztesen. Hiszen ha más nem segítene a fiataloknak, győznek azért, mert az öregek meghalnak lassanként, míg a fiatalok tovább élnek és szaporodnak. Lehel Ferenc

FESTŐMŰVÉSZETÜNK NACIONÁLIS IZE.

Az őszön múlt két esztendeje annak, hogy Hollósy Simon utoljára szerepelt a magyar nyilvánosság előtt, amikor egyebek közt a „Rákóczi-induló“ című kompozícióját is kiállította. És jött akkor a politizáló hivatalos kritika s egyebet nem tehetvén, előráncigált pókháló, nedves odukból valamit, valami ütőszerszámot: a nemzeti izt. Bocsánatot kért — de a „Rákóczi induló“ nem magyar. Nem volt rajta elegendő víztekötés meg árvalányhaj.

Akkor én pályám legelején álló, alig öthónapos piktor-csemete azt hittem, nincs ember rajtam kívül, akinek még úgy fájna, mint nekem fájtak a pókhálós, nedves odukból előráncigált frázisok. Irtam egy ellenvéleményt, melyben azt akartam bizonyítani, hogy a Hollósy „Rákóczi-induló“-ja a legmagyarabb munka, amit valaha láttam, el is küldtem az egyik fővárosi napilapnak, de természetes, hogy nem közölték; azt felelték: nem lelik okát, hogy rációfoljanak hivatalos kritikusként véleményére.

Azóta már régen lemosolyogtam én is szépen másokkal a hajrás magyarkodókat, de ma sem tudok elmenni a mellett a legislegbosszantóbb kritikusról, hogy apró x-ek meg y-ok, senkik „munkáit pompás magyar típusok teszik becsessé“.

Szomorú dolog ez nagyon és minél gyakrabban hangzik ez a frázis, annál szomorúbb mert, valahányszor újra olvasunk egy új festőről, mindannyiszor biztos tudjuk, hogy megint egy tehetségtelen vagy legjobb esetben egy elkésett valaki akar a magyar művészek közé furakodni.

Nem akarok itt én is most elásott kavicsokat kikaparni a földből; egyáltalában nem szándékom arról beszélni, hogy miként és mennyiben emelhetik vagy ronthatják egy festmény művészi értékét, becsét a magyar vonatkozások: „pompás magyar típusok, bőgatyak, csikóbőrös kulacsok, árvalányhaj meg karkásostor“ — sőt még arról sem, hogy szabad-e ezeket a művészet érték-mérő ónjának tekinteni.

Föld alá került kavics.

Csak egyet a festészet nemzeti izéről!

Csak azt épen, amiről noha nem olvashatunk hivatalos kritikákban, pedig ami rikitóan ott van minden magyar művésznél a munkáján, ami megkülönbözteti a magyar zsenit minden más nációtól — amiért ezelőtt két és fél esztendővel a legmagyarabb munkák közé soroztam a „Rákóczi-indulót“.

Hollósynak magyar a szíve, magyar a tehetsége, magyar az esze — mindene magyar. És hiába, hogy 30 esztendő óta Münchenben él, hiába, hogy ezer magyar-átok ül a fején, mégis mindig és újra haza jön, új bizalommal a szívében hozza minden tavasz-

szal egész iskoláját, hogy újra abból a földből nőjön ki, amelyikből először is sarjadott. Neki és vele a többi magyar piktornak — fölösleges neveket mondani. Aki megszerzte a nyugati kultúra vizeit s aki mégis megmaradt magyarnak, mert belülről volt magyar, minden munkáján rajta van az a magyar valami, az a nacionális is, ami megkülönbözteti minden mástól és rajta is marad, hiába kiáltanak kigyót-békát a magyar-mázzal bekent, bádogfokosu vitézek.

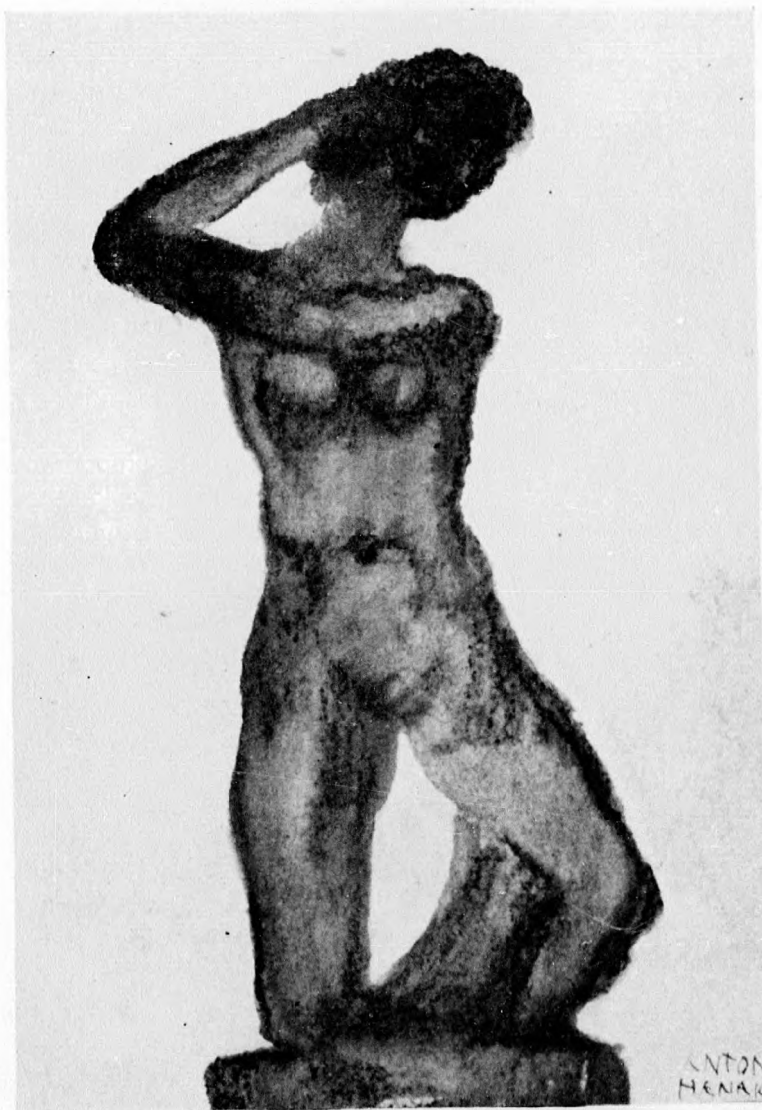
Hagyjuk hát már ki egyszer a játékból a „pompás magyar tipust“, meg a többit mind, hisz nem ez süti rá művészetünkre a nációnk bélyegét. Azért magyar a mi művészetünk, mert az alkotójának magyar a fajtája szive szerint is, esze utján is. Azért értjük és szeretjük jobban, mint az idegent, mert a mienk.

Pártos magyar-fajtánk minden nagysága és mindene, amivel csak különbnek tudjuk magunkat más

ember-fiánál a magyar-átokból fakad, ebből a hozzánk varrt fátumból s azért szeretjük, mert százszor és újra százszor megszenvedtünk érte, miatta. És minden igaz művésznek, aki magyar átokkal a nyakán indult utnak, rajta lesz a magyarsága minden munkáján akármi sokat-egyebet tanult is a Lajtán tul.

Tudjuk ezt jól mind, akik a szívünk fenekirül vagyunk magyarok, de nem beszélünk róla, csak cnyannak mondjuk, aki úgy is, magától is tudja.

De minek még zörgetni a bádog-fokost, mikor az igazit már belepte a penész? Minek dobraverni, világgá kürtölni hamis magyarságot, a kulturátlan vitézkötést? Csak azért, hogy teljesebb legyen az átkunk, hogy igazán ne tudja már meg soha senki, kik vagyunk, mik vagyunk és arra tanítsuk a világot mi magunk, hogy csak az a magyar, amin villogó fokos rikit, a frakkunkat pedig Párisból, vagy valahonnan csak úgy kölcsön kaptuk? . . . —gis—

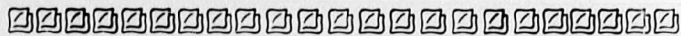

Anton Hanak szobrász:
Rajz.
Anton Hanak, sculpteur:
Dessin.

A Művészház kiállításából.
De l'exposition de
la Maison des Arts.

MŰVÉSZETI HIR.

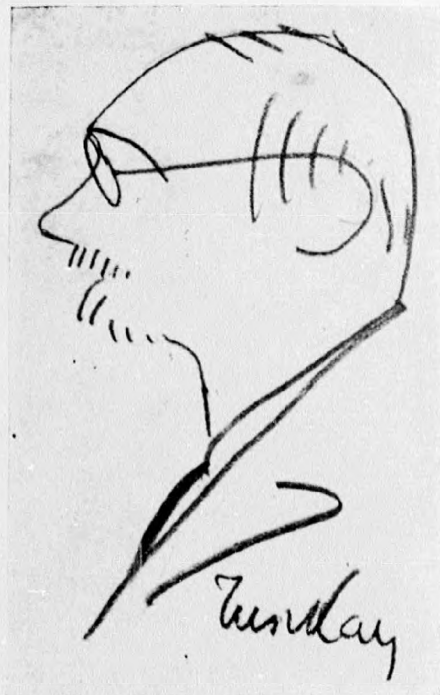
FERENCZY KÁROLY KIÁLLITÁSA. Az Ernst-muzeumban e hónapban rendezte Ferenczy Károly kollektív-kiállítását, mellyel most csak azért nem foglalkozunk, mert „Művészfejek“ c. új rovatunkban egy olyan részletesen rajzolt képet óhajtunk adni a mesterről, mely teljesen fölőlegessé teszi ezt a recenzíót. Hogy pedig ne legyen az a látszata cikkünknek, mintha a Ferenczy Károssal való foglalkozáshoz bennünket egy aktualitás apropója juttatott volna el, Ferenczy-tanulmányunkat a jövő számbantesszük közzé.

IPARMŰVÉSZETI PÁLYÁZATOK.

PÁLYÁZAT MONUMENTÁLIS MAJOLIKAVÁZÁNAK ÉS TALAPZATÁNAK TERVEZETÉRE. A II. hágai békekonferencia 1907. évi október hó 16-án tartott teljes ülésében a francia kiküldött indítványára egyhangulag annak az óhajtásának adott kifejezést, hogy a hágai egyezményt aláírt hatalmak mindnyájan vegyenek részt a békepalota építésében olyképpen, hogy e palota építési vagy díszítési anyagához az egyes államok különleges hazai termékeikkel járuljanak hozzá.

E kívánságnak eleget teendő, a m. kir. miniszterelnökség a Carnegie-alapítvány elnökgazgatójának és a békepalota építésének javaslatára négy nagyobb arányú egyforma majolikadisztedénynek ajándékozását határozta el.

Wimmer karikatúra.

E díszítvények tervére a m. kir. miniszterelnökség felkérésére az Országos Magyar Iparművészeti Társulat általános nyilvános pályázatot hirdet a következő feltételek mellett:

1. Tervezzenek monumentális fedelesmajolikavázát (urnát) a hozzávaló kerámiai talapzattal együtt.

2. Minden pályázó kívánatra díjmentesen megkapja a Tár-

Klimt karikatúra.

sulattól a helyszíni rajzokat (alaprész, metszet, távlati kép), amelyekből megismerheti a környezetet, ahová a vázák kerülnek és tájékozást szerezhet az illető helyiség méreteiről és színéről. Ezek alapján ő egészen szabadon állapíthatja meg tervezetének méreteit (a talapzat és a váza nagyságát), anyagát (eozin, porcellán, fayence, grès, pyrogranit) és színét.

3. Minden pályázónak a következő rajzokat kell készítenie:

a) a Társulattól kapott metszetbe (Békepalota bolt íves folyosója) bele kell rajzolni a tervezett vázának és alapzatának a metszettel azonos léptékes profilképét (silhuettjét);

b) el kell készítenie a tervezett vázának és alapzatának a 1:4 arányú színes és árnyékos ortogonális képét előlről és oldalról, továbbá a váza színes alprajzát;

c) amennyiben a tervező pályatervén díszítményt is alkalmaz (síkdíszítmény, relief, plasztikus fül), szükséges, hogy ezt illetőleg, hogy ennek egy jellemző részletét eredeti nagyságban megrajzolja vagy megmintázza. A plasztikus részlet anyaga lehet plasztilin, viasz vagy gipsz.

4. Csakis gondosan kidolgozott, teljesen befejezett tervekkel lehet pályázni, amelyekből a tervezett vázának és alapzatának összehatása, valamint részletei érthetők legyenek.

5. A négy egymással egészen megegyező vázát a m. kir. miniszterelnökség a pécsi Zsolnay-gyárban

akarja megrendelni. Ezért kívánatos, hogy a pályázók alapos tájékozást szerezzenek a nevezett hazai gyár gyártmányairól, megismerjék a különböző anyagokat és díszítési módokat, általában pedig legyenek tekintettel arra, hogy tervezetükön a gyár különleges technikái lehetőleg érvényesülhessenek. A gyár tulajdonosa készséggel ad erre alkalmat és szívesen mutatja meg gyártmányait az érdeklődőknek, akár a budapesti központi raktárban (IV., Váci-utca 39), akár a pécsi gyárban. Megjegyzendő, hogy az alapzat anyagának nem kell azonosnak lennie a váza anyagával. (Pl. lehet a váza fényes eozin, alapzata pedig tompa-fényű grès vagy pirogranit.)

6. A pályázat feltételeinek és a jogos művész igényeknek megfelelő pályaművek díjazására a m. kir. miniszterelnökség két 500.— koronás és három 300.— koronás pályadíjat tűz ki.

A végleges kivitelre elfogadott mű szerzője a pályadíjon felül 1000.— (ezer) koronát kap, amely összeg fejében két hét alatt el kell készítenie a vázának és alapzatának természetnagyságu részletrajzait. Köteles továbbá a formázást és színezést a helyszínen (Pécssett) ellenőrizni. Ezért legalább kétszer Pécsre kell utaznia az esetleg szükséges utasítások megadása végett.

A pályadíjak közvetlenül a bírálóbizottság döntése után esedékesek: a részletrajzokért és a művezetésért járó 1000.— koronának első fele a részletrajzok átadása és elfogadásakor, másik fele pedig az első vázának és alapzatának teljes elkészülésekor esedékes.

7. A pályázat titkos, ezért lássa el minden pályázó pályaművét jeligével. Ugyanezt a jeligét írja a zárt borítékra, mely a szerző teljes címét (név, lakóhely, utca, házszám) tartalmazza.

8. A pályaműveket legkésőbb 1913. április hó 21-én déli 12 óráig bezárólag az Országos Magyar Iparművészeti Társulat igazgatóságánál (Budapest, IX., Üllői-ut 33—37) kell benyújtani. Az e határidőn túl érkező műveket a pályázatból feltétlenül kizárják.

9. A pályázaton csakis magyar állampolgár vehet részt.

10. A pályázatot héttagú bírálóbizottság dönti el. Elnöke az Országos Magyar Iparművészeti Társulat elnöke, vagy elnökének helyettese, tagjai Devecis Del Vecchio Ferenc nyug. székesfővárosi középítési igazgató, udvari tanácsos, Fejér László dr. miniszteri osztálytanácsos, az Országos Képzőművészeti Tanács egy tagja és az Országos Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége által felkért három tag.

11. A pályadíjjal jutalmazott és az esetleg megvásárolt műveknek tulajdonjoga, beleértve a sokszorosítás jogát is, a m. kir. Miniszterelnökséget illeti meg.

12. Valamennyi pályaművet az Országos Magyar

Iparművészeti Társulat a bírálóbizottság döntése után legalább egy hétig nyilvánosan kiállítja az Országos Magyar Iparművészeti Muzeumban. A kiállítás után a nem díjazott műveket 30 napon belül el kell vitetni, mert ezen az időn túl a társulat nem vállal értük felelősséget.

Budapest, 1913 március havában.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége.

PÁLYÁZAT MŰKEDVELŐMUNKÁK TERVEIRE. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat módot akar találni arra, hogy jó tervekkel lássa el azokat a műkedvelő (amatőr) iparművészeket, akik a művészi tervezésben kevésbé jártasak, de kellő izlésük és technikai készségük van ahhoz, hogy megfelelő tervek nyomán művészi színvonalon álló iparművészeti tárgyakat készítsenek. Ezért a társulat nyilvános pályázatot hirdet. — Valamennyi pályaművet a társulat legalább nyolc napig kiállítja az Országos Magyar Iparművészeti Muzeumban. A meg nem vásárolt műveket a kiállítás leszerelésétől számított 30 napon belül el kell vitetni, mert e határidőn túl azokért a társulat felelősséget nem vállal.

Budapest, 1913 március havában.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége.

Csillag István: Lovag Falk Zsigmond plakettje.

A Műcsarnok kiállításából.

Kávéház

STEUER GYULA.

Huszonöt esztendővel ezelőtt nagy meglepetés érte Budapest kávéházi publikumát. Az Oktogon-téren csuda történt. Egy kávéház alapítódott, melyről még megnyitása előtt azt rebesgették, hogy új korszakot jelent a kávéházi Pest életében. Az egész monarchiában nem volt nagyobb

tükörsehol, mint ebben az új helyiségben, az asztalokat értékes onixmárvány fedte és benne angol-módra borotvált pincérek villogtatták plazstrónjukat. Ez a kávéház az „Abbazia” volt.

Sokan voltak olyanok március 13-án a kereszturi temető gyászoló közönségében, kik még jól emlékeztek arra a 25 esztendő előtti ribillióra, mely az „Abbazia” megnyitóját kísérte.

Az elhangzott gyászbeszédnek nem voltak a szokásos dicsérettől áthatott emlékezések. A szakma a legkiválóbb szakférfiut, a támogatásra szorultak a legjobb szívű embert, az alkalmazottak a legjobb főnököt, a páholy a puritán szabadkőművest, az ismerősök a tiszteletnek örvendő barátot, a család a legjobb apát siratta. Mindenben kiváló volt és mindenki, aki az ő közreműködését figyelemmel kísérhette, a mindenben kiválótt vesztette Steuer Gyulában.

Több mint ötven éve annak, hogy az ifjú azzal lepte meg Celldömölkön lakó szüleit, hogy bármennyire is érti szüleinek megelégedettségét, de neki szük a celldömölki „beszálló vendéglő”, neki egészen más irányu ambíciói vannak. A szakmánál akar maradni, de nagy, tágas keretekben kívánja a törekvését érvényesíteni. Édes apja egy bécsi vendéglőbe

juttatta, de a fiu csakhamar a császárváros kávéházaik legkiválóbbjához, Daumhoz került, hol aztán hamosan jó tulajdonságaival felvértezve kezdte meg hódításait. Az egészen fiatal ember először vendégeit bájolta el, ezt követte természetesen a főnök meghódítása, aki szívesen bizta rá üzletének vezetését.

Öt esztendőt töltött Bécsben, amikor a pesti „Europa” kávéház tulajdonosa azzal a kéréssel fordult Daumhoz, hogy elsőrangú erőt szerezzen számára.

Daum dilemma elé került, ha igazán elsőrangú erőt akart volna pesti barátjának ajánlani, akkor saját magát kellett volna Steuertől megfosztani.

De tudj' Isten, úgy látszik akkor még nem volt a kávéházaik kedvenc étele: a szaktárs és Daum képes volt legkedvesebb emberét a pesti „Europának” átengedni. Itt aztán szorgalmasan gyűjtögette a garast, annyit szerzett, hogy 28 éves korában megvehette a Calvin-téri „Két Oroszlán” szállodat.

Ötven szobával és hatvan lóra való istállóval.

E vállalkozásnak ugylátszik csak tökegyűjtési célzata volt, mert csakhamar a legelőkelőbb helyen, a Dunaparton nyitotta meg 1870-ben „Lloyd” kávéházát, mely nagy dimenzióival és választékosságával híressé vált. A 87-es esztendőt nagy tanulmányuton töltötte, melyről hazatérve ismét olyasvalamit csinált, amely a pesti krónikába kívánkozik. Ez a valami a „Fiume” kávéház volt. A hirlapok heteken át élőködtek a „Fiume” kávéház nyújtotta szenzációkon. Egyszer arról a forgalmi zavarról kellett írni, melyet a járdán ácsorgó bámésködők okoztak, másszor a

Steuer Gyula

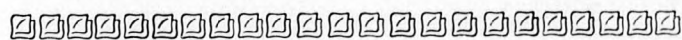
berendezést méltatták. Aztán következtek a személyes vonatkozású híradások, melyek a nyolcvanas évek zsurnalisztáiról szóltak. A zsurnalisztika tudvalevően otthonává avatta a „Fiumét“. Aztán jött a nagy ágyu, hasábok szóltak arról a tényről, hogy a „Fiume“ az első pesti hely, hol mindennemű rendelés csakis magyar nyelven történhetett. Ez hatott.

Azután következett az „Abbazia“, majd a 96-os kiállítás, hol a sok pavillon közül az övé volt az egyetlen — prosperabilis.

Ez a három kávéház még mindig nem merítette ki eléggé agilitását. Megint kellett valami ujszerűt csinálni. És meglett a „Svábhegyi tehenészet“. Ő volt eszerint az első kávé, kinek a vendégei „tudták“ hogy igazi tejet isznak.

Hosszan kellene írni róla, ha munkáit kívánnók felsorolni; boldogan élt, tartalmasan élt és megelégedett volt. Boldogan élt, mert mindig voltak vágyai és céljai, megelégedett volt, mert beteljesedett vágyairól és elért célokról számolhatott be.

Ilyen tartalmas élet a legszebb jutalma az olyan embernek, ki szerette a munkát és kinek munkája nyomán mindenütt csak tisztelet és szeretet sarjadzott.

KÉT ÉVI FEGYHÁZ.

A napilapok „Kávéház“ című rovatai állandókká lettek. Divattá vált a kávéházzal, mint szociális szükséglettel foglalkozni.

Bezzeg felordított volna már az a köműves, vagy bádogos vagy egyéb „szervezet“, ha ennyit rágicsálná a fülit a T. Sajtó, csak s kávé sok türték el östörök fatalizmussal, hogy a napilapok állandóan informálják a közönséget a legbelsőbb ügyeiről.

Nemrég egy pesti kávé s kauciószédelgéséről irt az Est. Csak néhány slágvortot abból a cikkből: Nagytekintélyű kávé s — szolid ember — lépést kellett tartani a romboló konkurenciával — hatalmas összegeket ölt bele az átalakításba — legelőkelőbb zenekarokat szerződtette — nagy lábon élt — végül meg gondolatlan lépés — stb. Szegény kávé s, szegény jó fiu. Az ember keze ökölbe szorult, ha arra az áldatlan konkurenciára gondolt, mely az ilyen izig-vérig böcsületes embert a romlásba döntötte. Így irtak 5—6 héttel ezelőtt a lapok róla. Persze a körülményekkel ismerős emberek csak mosolyogtak ennyi naivitáson.

Dehát nem szabadott felszólalni ellene, mert hiszen annyi rosszat szerkesztenek ki némely emberről, hogy ha aztán nagy ritkán ilyen sajnálkozó, jóakaratu simogatással illetnek egy kávést, ugyan kinek volna szive

és tapintat-hiánya, hogy figyelmeztesse a nagyérdemű közönséget, hogyhát pardon, tévedni méltóztatik, mert az elparentált kávé s igazán nem érdemli meg ezt a nagy jóakaratot.

Mert hát mi valamennyien nagyon jól tudtuk, hogy a „nagytekintélyű“ kávé s még nem találkozott életében olyan valakivel, ki előtt neki körömpiszkányi tekintélye lett volna. No de nem is ambicionálta ő azt, nem arra született.

Hogy hatalmas összegeket ölt bele a kávéház újjáalakításába, azt kikérné magának az a tervező, aki a kávéházát évekkal ezelőtt megalkotta.

Akkor tudniillik csodaszamba ment a mórstílusnak az a finom, művészi összehalmozása. A kávéház tényleg szép volt, kiválóan izléses, amilyen kevés pesti kávéház.

Aztán jött a nagytekintélyű, új tulajdonos és átalakította, hátul a billárdszobát vörös-fehér-zöld ketrecekre osztotta. De hála az átalakító-vállalkozó éles üzleti-szemének, hamar tisztában volt vállalkozásának reális bázisával és csak e néhány ketrec felállítására szoritkozott. Tovább nem merészkedett. És így a kávéház kilenc-tizedrésze megmenekült az átalakítástól. Szükségtelen megjegyezni, hogy ez a renoválás nem került pénzbe. Úgy értem, hogy a tulajdonosnak nem került pénzébe.

A nagy befektetésekről szóló mese valószínűleg onnan datálódott, hogy a régi „Cairó“ táblát leszedte és „Zita-kávéházat“ rakatott fel. Ezen átalakításért járó munkadíjat — öt koronát — készpénzben kifizette. Ez aztán alaposan megrendítette a pénzügyi helyzetet, úgy látszik ez a tulkiadás adta meg a halálos dőfést. Édes istenem! beszéltek holmi kaució rendtelenségekről is, ballépésről, meg mi egyébről. Hát ugyan két ballábbal lehetne másképp is élni.

Volt a „nagytekintélyűnek“ egy kávépörköldéje is. Az a pörköldé bátran vehette fel a versenyt a legfifikusabb technikai vívmánnyal is. Eszembe jut a vásári bűvész dupla-oldalu tölcseré.

Körülbelül erre gondolhatott a nagytekintélyű is, amikor a pörköldő masináját megalkotta. Volt annak egy külön e célra berendezett levezető csatornája, amelyen kifolyt ugyan a beleöntött kávé egy része, de csudálatosképen egy egész külön tartályba, mely tartály — belül lévén a gépben — senki szeme elé nem került soha.

Hiába ellenőrizték, hiába állítottak pecsétet csendőreket melléje, a pörköldőbe öntött kávé egy része nem került soha holmi gyaur szeme elé. Az eltűnt.

Azt, hogy szegény „nagytekintélyű“ nagy lábon élt volna, azt a saját felesége sem hiszi el. Ő legkevésbé.

Ezt és még sokat tudtak e derék férfiuról. De vajjon felszólalhatott-e bármelyikünk is a kávéstestület

védelmére, amikor egy ilyen emberkét dicsér fel a lap és romlását a kávéipar tultengésével okolja meg.

Hallgatnunk kellett mostanig, amikor is ugyanez a lap egy szerényke pár sorban adja tudtára mindenkinek, akit illet, hogy Pollák Bernátot pörkölési ügyben két évi fegyházra ítélték.

Tehát a kaució, és a nyomasztó helyzet még szóba sem került és máris . . .

D. L.

ÜZLETI HIREK.

A SORRENTO-KÁVÉHÁZ, mely Hebel Mihály alapítása és később Garai Ármin vezetése alatt oly fényes eredményt ért el — egy vidéki szatócs kezébe kerülve, feltartóztatlanul halad azon a bizonyos lejtőn lefelé, melyen nincs megállás. A legutolsó bérlő, Beszenszky Kálmán már a házbért sem tudta megfizetni, úgy, hogy a legfőbb érdekelt, Garai Ármin kénytelen volt az egész üzletet visszavenni és saját neve alatt tovább vezetni.

A nemrég megnyitott LOVRANA-KÁVÉHÁZAT megvette Kánzler Gyula a „Mikszáth“ és egyéb kávéházak volt bérlője.

Az „ERZSÉBET-SZÁLLODA“ bérlője, mint értesülünk a szálloda földszintjén kávéházat óhajtlétesíteni.

Az „ANDRÁSSY-KÁVÉHÁZAT“, melyet e napokban árvereztek el, Surányi Sándor a Simplon volt tulajdonosa vette meg, míg az éttermet Rauchbauer János bérelte.

A „RIVIERÁN„ ujra megkezdődött az élet, a virágzás. A Rivierának ezt a ténykedését Kovács Zsiga sajátította ki magának, míg a szemben levő tengerparton Grado terjed el, melyet elterjedése előtt Jakobovics, a Magyar Szalon kávévett bérlője a csódtömegetől.

A „MŰVÉSZKLUB“ fényes helyiségei megnyitlak és e nembn elsőrangu látványosságot nyujtanak. Elegancia, kényelem és művészet jegyében születtek. A vendéglősi tisztet Gyürki Sándor látja el. — A berendezés egy részét az „Interieur“ berendezési vállalat szállította.

TELEFON: József 55-2

WOLFNER

ezelőtt Kurz Lipót és T^a cinkografiai műintézet

BUDAPEST, VIII., HUNYADY-UTCA 32

BUDAPESTI FAÁRU- ÉS FAMEGMUNKALÓGYÁR
Budapest, X. ker., Kőbányai-ut 41/c.
Épülmunkák, famegmunkálások,
Telefon 127—70. mindennemű asztalos - munkák.

SZIRCH IMRE TELEFON
FÉM-ÉS BRONZÁRU-GYÁRA 56—95

GYÁR ÉS IRODA:

BUDAPEST, VII., GARAY-UTCA 40. SZ.

Mindennemű butor- és épülmvasalások, a legegyszerűbbtől a legdjiszesebb kivitelig. **■ KÜLÖNLEGESSÉGEI KÁVÉHÁZI BRONZMUNKÁKBAN:** Fémtekeasztallábak asztaltalapatok és szélfogó-ajtók bevonása, ajtóvédő- és függönyrudak, valamint egyéb e szakmába vágó cikkek gyártása **■**
..... KÖLTSÉGVETÉSSSEL DIJMENTESEN SZOLGÁLOK.

Hajdu Dénes épülm- és mülakatos
BUDAPEST, VII.,
Munkás-utca 11 sz.

Készít mindennemű lakatos diszmunkákat vasból és rézből.

Fack Pál vasáru, épülm- és butor-
vasalás, szerszám, házi és
konyhaberendezések raktára
Budapest, VII., Rákóczi-ut 49. Telefon 58-88.

HÉBEL KÁVÉHÁZ

Budapest, IX., Ferenc-körut 25.

Naponta hangverseny.

Telefon.

□□□

Telefon.

TORLEY-PEZSGÓ

WESTEND-KÁVÉHÁZ.

A főváros látványossága. Ujjonnan berendezve. Külön termek. Kuglizó. Naponta ifj. BANDA MARCI muzsikál. Meleg vacsora! Telefon 160-40.

HAUGG BÉLA rézművesmester
BUDAPEST Teljes kávéházi berendezések.
VII., AKÁCFA-UTCA 47. Telefon: 168-13.

FARKAS ÉS TSA VASSZERKEZETI
BUDAPEST, VI., LEHEL-UTCA 8. SZÁM
82-70. Telefonszám 82-70.

Készít modern **fémportálokat** és berendez teljes üzleti áru-,könyv- és irattár-állványokat,(megbecsülhetetlen vasárucikk raktározására) a világhírű szétszedhető Estler-rendszer szerint acéllemezről. A nemzetközi Vas- és Gépkivállításon ezen gyártmányok az állami nagy érmmel lettek kiténtetve.

UNGÁR ÉS FISCHER

BANKÜZLETE

BUDAPEST, VII., RÁKÓCZI-UT 10. SZ.

TELEFON INTERURBAN 143-92.

Cégünk nemcsak a szállodák és kávéházak közvetítésével, hanem azok finanszírozásával is foglalkozik. Convertál ezen szakmában tartozásokat, rendez fizetésképtelenségeket és fizetési zavarokat. Keresztülvisz discréten minden e szakmába vágó transactiókat.

SCHLESINGER JÓZSEF

Szállodai, vendéglői és kávéházi személyzet elhelyező iroda. —

Külön üzlet adásvételi osztály.

Telefon interurban 17-25.

BUDAPEST, RÖSER-BAZÁR.

AEOL-HARANGJÁTÉKOK.

1. szám. 35 % magas vas-állványon, 4 összehangolt üveg-haranggal, darabja ... K 12.—
2. szám. Ugyanaz 70 % magas állványon, drbja ... K 16.—
3. szám. 90 % magas vas-állványon, 5 összehangolt üveg-haranggal, darabja ... K 20.—
4. szám. Ugyanaz, 7 üveg-haranggal, drbja ... K 24.—
5. szám. 100—110 % magas vas-állványon, 9 összehangolt üveg-haranggal, darabja ... K 30.—
6. szám. Ugyanaz, 13 üveg-haranggal, drbja ... K 40.—

AEOL-HANGSZEREK.

Az „aeol-hangszerek“ a szabadban természetes léghuzam által zengenek és önmagukban igen kellemes, varázsszerű összehangzást idéznek elő, ami minden fogékony kedélyre meglepő és kedves benyomást gyakorol. Ily hangszerek kiválóan kertek, lugasok és villák stb. igazi díszül szolgálnak és e helyekről nem is volna szabad azoknak hiányozni.

STERNBERG ÁRMIN és TESTVÉRE
BUDAPEST, VII. KERÜLET, RÁKÓCZI-UT 36. SZÁM.

BEITZ JÁNOS

Telefon: 81 — 30.

MŰESZTERGÁLYOS,

uj és használt kávéházberendezési cikkek raktára, legnagyobb elefántcsontgolyó raktára
BUDAPEST, VII. KER., AKÁCFA-UTCA 55. SZÁM.

GROSSHÄNDLER BUTORTELEPE

BUDAPEST, IV. KER.
Simmelweis - utca 17. sz.

TELEFON 71—35. SZ.

RÁKOS MANÓ SZOBRÁSZ

TELEFON 75—60.

Készít mindennemű gipsz-, kő-, műkő-, stuccatur, Rabitz- és marmarvány-munkákat. Ajánl mint különleges-séget: STUCCO-MENNYZETEKET

BUDAPESTEN, VII., BALINT-UTCA 9. SZÁM. ARÉNA-ÚT ÉS THÖKÖLY-UT MELLETT.

Bondy M. és Társa

Telefon: 111—68.

Budapest, VII., Kertész-utca 38.
Vízvezeték. — Gázvezeték. — Gőz- és légfűtések. — Csatorna-felszerelések.

Telefon: 111—68.

A KELETI KÁVÉHÁZ

uj billiárdtermei fővárosunk látványossága.
BUDAPEST, VII., BAROSS-TÉR 14. SZÁM.
Tulajdonos: Szántó Béla. — Naponta elsőrendű zene.

SIMPLON KÁVÉHÁZ

BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÜT 8. SZÁM.
TULAJDONOS KALLOS MÁRKUS.
TELEFON JÓZSEF 20—34 és 20—36. NAPONTA ZENE.

“AUER” MAGYAR GÁZIZZÓFÉNY RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

BUDAPEST, VI. KER., VÁCI-KÖRÜT 3. SZÁM.

Csillárgyár. Karbantartási osztály.
Telefon: 16—20. Este 6 órától: 12—90.

Gross Ödön “OSTENDE” nagykávéháza Naponta id. Banda Marci
BUDAPEST, VII. KER., RÁKÓCZI-UT 20. SZÁM. ♦ TELEFON 24—32. zenekara hangversenyez.

NÉMETH VILMOS · VÁLLALKOZÓ

BUDAPEST, VIII., NAGYFUVAROS-UTCA 23. SZÁM.

Elvállal kőmives-, rabitz- és mindenféle átalakítási és építési munkákat.

Thonet Testvérek

tömören hajlitott fabutor-
gyárainak főraktára

Telefon 11—68.

Budapest, IV., Váci-utca 11.

Glück Márton és Fia

jégszekrények és sörkimérő-készülékek gyára.

Eiskasten und Bierausschankapparaten Fabrik

BUDAPEST

Főüzlet — Musterniederlage

VI. HAJÓS-UTCA 17. SZÁM.

TELEFON: 80—61.

Gyár — Fabrikappartements

IX. TŰZOLTÓ-UTCA 79. SZ.

TELEFON 109—59.

KÉSZIT ÉS RAKTÁRON TART mindennemű kávéházi, vendéglői, szállodai és üzleti berendezést. — Nagy választék kávéházi és vendéglői felszerelésekben. Berdorfi alpacca- és china-ezüstből dus gyári raktár.

SOMLÓ DISZITŐ, FESTŐ, MÁZOLÓ

Budapest, VI., Rózsa-u. 27. Telefon 157-54.

MAJOROS KÁROLY

üvegfestő és mozaikrakó-műhelye

Budapest, VI. ker., Országbíró-utca 33. szám.

Telefon 170—3.

⊞ UNGÁR MÓR ⊞

BANKÜZLETE

Budapest, VII. ker. Rákóczi-ut 10.

Telefon interurban 143-92.

Cégem nemcsak a szállodák és kávéházak közvetítésével, hanem azok finanszírozásával is foglalkozik. Convertál ezen szakmában tartozásokat, rendez fizetésképtelenségeket és fizetési zavarokat. Keresztül-víz discrétan minden e szakmába vágó transzaktiókat.

☒ TÜKÖRGYÁR ☒ CARL BECK WIEN

GYÁR ÉS IRODA:

XIV., MÄRZSTRASSE 109

TELEFON H 21

VEZÉRKÉPVISELET MAGYARORSZÁG RÉSZÉRE:

KOFFLER JAQUES Budapest, VII., Dob-u. 9.

Tükörköszörülés, tükörberakás minden dimenzióban. — Különlegesség: Kirakatablak-diszítések modern művegezéssel minden szakma részére saját tervek szerint.

UJ! UJ! Modern velencei köszörülés művészi butorok részére saját minták és rajzok szerint.

MINTARAKTÁR:

VI., Königslostergasse 3. Telefonszám: 4128.

Belatiny Casino brut.

Magyar kir. országos központi mintapince és a Magyar kir. kincstári borok főelárusításának vezérképviselője:

SZÖLLÖSI TIVADAR, BUDAPEST, VII. KER., WESSELÉNYI-UTCA 6. SZÁM.

SPITZ TESTVÉREK

□□□ ÉKSZERÉSZEK ÉS ÓRÁSOK □□□
KÁVÉHÁZI ÁLLÓ, DISZ- ÉS ÜVEGLAP-ÓRÁK KÉSZÍTŐI
BUDAPEST, V., BÁLVÁNY-U. 2
□□□ TELEFON 179-33. □□□

GRÜNFELD MIKSA

LIKÖRGYÁROS

BUDAPEST, VII., SZÖVETSÉG-U. 9.

TELEFON: 56-74.

Palacksőr-osztály: VII.,
Munkás-utca 3. szám.
Telefon-szám: 24-89.

Az Első Magyar Rész-
vény Serfőzde és a
Müncheni „Kindlbräu“
magyarorsz. főlerakata

"ASTOR" KÁVÉHÁZ

Budapest, VII., Erzsébet-körút 41.

KÓCZÉ ANTAL ÉS FIA zenekara hangversenyez.

BAUM LIPÓT SZOBRÁSZ

Budapest, VII., Hermina-ut 41. sz.

Készít mindennemű gipsz-, kő-, műkő-, stuccatur, Rabitz- és műmárvány-munkákat. Ajánl mint különlegességet: stucco-mennyezeteket. □□□ Telefon: 154-45.

KÁVÉHÁZI FELSZERELÉSEK VÁLLALATA

SAJÓ ÉS CSERMELY

BUDAPEST VIII, RÁKÓCZI-ÚT 69.

TELEFON 120-72. INTERURBAN.

ÁLLANDÓAN RAKTÁRON: elefántcsontgolyó, dákö, kréta, billiárd-mantinell, billiárd- és játékasztal posztó, sakk, dominó, tábla, szivacs stb. a legnagyobb választékban. Elvállaljuk billiárdok állandó jókarbantartását.

Kávéházi s vendéglői berendezéseket, alpacca, chinaezüst árut vesz és elad

BRAUN GYULA BUDAPEST, VII., SÍP-
UTCA 14. TELEFON 161-44.

Zimmermann és Lovász

Tapétaraktár, mennyezetdisz-
gyár, festő, diszítő, mázoló

Budapest, VII., Almásy-tér 16. Telefon 171-29.

MODERN CÍMTABLA FESTÉSZET

Alexy Traján Béla, Fényképész

BUDAPEST, VIII. KER., RIGÓ-UTCA 14. SZ.
.....
Telefon: 154-65.

Goldstein Ignác

elektrotechnikus

Telefonszám 18-29.

Villanyos berendezés és karbantartási vállalat.
Villanyvezetékek. Villanyventilátorok. Villany-
telepek Csengők.

Budapest, VII., Kazinczy-utca 53. szám. Telefonszám 18-29.

"ASBESTIT"

a jelenkor legjobb hézagmentes asbestpadlója és falburkolata, gyártja a Magyar Asbestit Padlógyár

Rácz József

Telefon 63-24.

BUDAPEST, VII., ELEMÉR-UTCA 11.

Hirschler és Török

Tükör-, kép-, képkeret-, üvegcsiszoló-, rézfoglaló- és üvegfoncso-rozó-gyár

Iroda és raktár: Budapest, V., Lipót-körút 18. szám.

SCHWEININGER SÁNDOR
KÁRPITOS ÉS DISZÍTÓ

TELEFON 177-32.

BUDAPEST, V., AULICH-UTCA 3. SZ.

TÖRÖK ÉS CSONGRÁDY

BUDAPEST, IX. KER., SZVETENAY-UTCA 4. TELEFON 59-19 SZ.

☒ KÁVÉHÁZI ☒ BERENDEZÉSEK. KÖLTSÉGVETÉSEK ☒ DITJALANUL. ☒☒

IPARMŰVÉSZETI ÉS LAKBERENDEZÉSI FÉM-TÁRGYAK, U. M.: CSILLÁROK, FALIKAROK, KANDALLÓK ÉS PORTÁLDISZEK, FÉMSZOBRA SZAT, DISZPLAKETEK, BÜTORVERETEK TERVSZERINTI KÉSZÍTÉSE ÉS GALVANOPLASZTIKAI SOKSZOROSÍTÁSA. ☒

DIPOLD JÁNOS

műlakatos- és csillárgyára

Budapest, IX. ker., Bokréta-utca 23. sz.

Saját gyártású csillárok diszes kivitelben. Rácsok, kandallók, világítótestek terv vagy rajz után. Különlegességek dombormű, vert vagy kovácsolt vas- és fémbutor-veretekben. Telefon: 128-62. Telefon: 128-62.

KORÁNYI ÉS FRÖHLICH REDŐNYGYÁR

Acélredőny, faredőny, vászonredőny, napellenző, ablakszellőztető. M. kir. szab. „Hungária” ajtócsukó és színházi vasfüggöny gyártmányai híresek! Újdonságok kertisátor, szabadalmazott ollós szerkezetű kávéházi ponyva és szabadon álló napellenző szerkezetekben.

BUDAPEST, VIII. kerület, Kisfaludy-utca 5/E szám.

Sürgőnycim: Redőnyösök Budapest.

Telefon: József 23-76.

TELEFON: 19-60.

INTERURBAN.

Hirschkovits Károly

BUDAPEST, VI., HAJÓS-UTCA 15. SZÁM.

Hatóságilag engedélyezett kereskedelmi ügynökség. Közvetít kávéházat, szállodát, vendéglőt, valamint egyéb ingatlanokat, azok finanszírozását és egyéb pénzügyi tranzakciót eszközöl.

HANTOS TESTVÉREK

Budapest, VII., Rózsa-utca 34.

festők, mázólok és ércfényezők
Telefon 16-34

Billardposztó, sakk, behuzások, dominó, dákók, golyók s mindenféle kávéházi cikkek legolcsóbban kaphatók

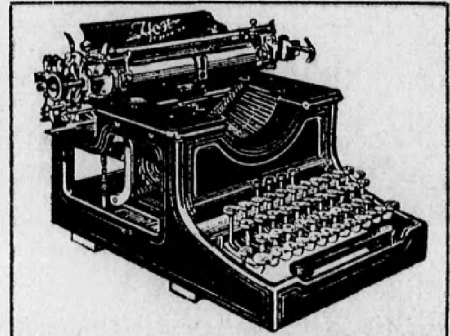
Interieur Berendezési Vállalatnál Budapest, VII., Erzsébet-körút 35.

Korszakalkotó ujtítás az írógéptechnika terén!

Automatikus váltó. Az írássebesség 50 százalékos fokozása. Csodálatos előny. A látható írásu, nem szalagos XV. számú Yost 1912. évi modellje az automatikus váltás folytán a legtökéletesebb, a leggyorsabb írásra alkalmas írógép. ☒☒☒

Kérje vételkötelezettség nélkül a gép bemutatását.

A
U
T
O
M
A
T
A

Nem drágább a rendes gépnél. ☒☒☒ Nagy betűk és jelek leírásánál a kéz nincs többé lekötve. A szóköz (spácium), a váltó beállítása, a kocsitovábbítás, váltóvisszaállítás automatikusan történik.

Yost
írógép részvény-társaság KÁLDOR M. igazgató.
Budapest, New-York palota.